

Capreolus

TIJDSCHRIFT VOOR REEWILDBEHEER

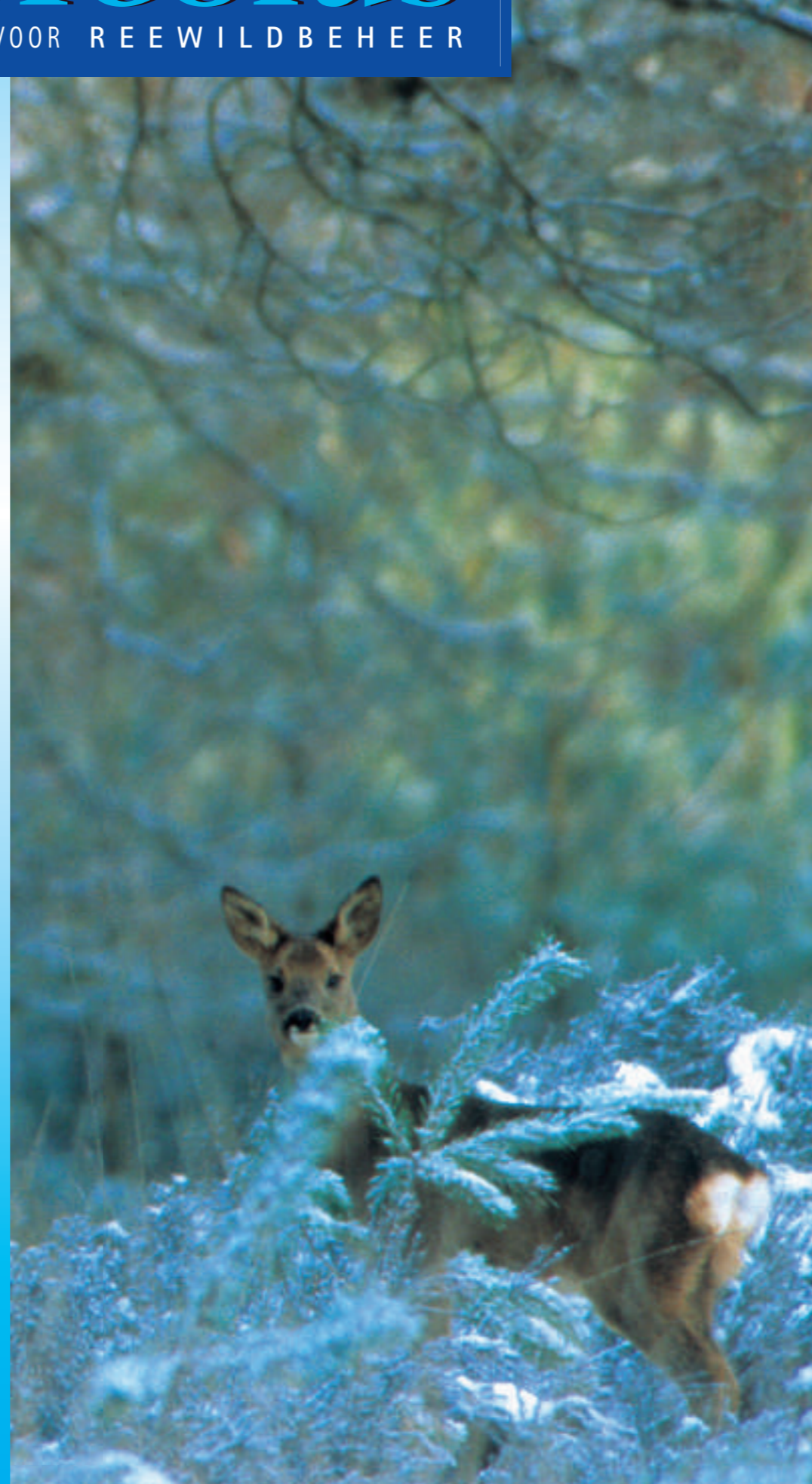
16^e jaargang, nr. 56
winter 2007/2008

Reeën op
Terschelling

Leidraad voor het
beheer van reeën

Zelfslachtende
slager

Wie is gevaarlijk
en wie niet

Inhoud

Opjagen, een verkeerd woordgebruik	3
Opeens waren er reeën op Terschelling	4
Leidraad voor het beheer van reeën	8
Waarom deze leidraad?	15
Zelfslachtende slager	16
Fotowedstrijd	20
Webwinkel	22
Whiskykookboek	22
Voor u gelezen	23
Van mij en niet van jouw	26
Afscheid Ronald Brouwer	27
Cursussen	27
Wie is gevaarlijk Wie niet	28
Nooit meer je veter los	31

Colofon

opgericht op 21 april 1951.

Capreolus, Tijdschrift voor Reewildbeheer
van de Vereniging Het Reewild
ISSN: 0929-1091
Verschijnt: 4 x per jaar

Redactie:

D.J. Buijendorp - Eindredacteur
G.J. Spek - Redactielid
C.F. Schoon - Redactielid
R. Brouwer - Redactielid

Redactie ondersteuning:

Mw. J.A.M. Hendriks-Hueber - Fotomateriaal
J.M. Smit - Correspondent buitenlandse tijdschriften

Bestuur:

M. Greep	waarnemend voorzitter
J. van de Waardt	secretaris (2000)
M. Greep	penningmeester (2007)
P.A.M. de Beyer	lid DB (2006)
R. Borst	lid DB (2007)
C. van Geel	lid (2004)
H.H. Vlietstra	lid (2003)
H.J.H. Vieberink	lid (2005)
A. ten Oever	lid (2000)
H. Robaard	lid (2002)
W.A.P. Remijnse	lid (2000)
Dr A.P.M. Rutten	lid (1993)
J.M. Seroo	lid (1985)
G.A. Schiller	lid (2002)

Adviseurs:

Mr P. van Schooten - Juridische zaken
Prof. Dr. J.L. van Haften - Bioloog
G.J. Spek - Technisch adviseur

Secretariaat:

J. van de Waardt,
Kamillelaan 11,
3925 RG Scherpenzeel.
tel: 033-4691797
fax: 033-4691797
E-mail: info@reewild.nl
www.reewild.nl

Ledenadministratie:

Mevr. E. Greep
Langbroekerdijk 19
3972 NB Driebergen
tel: 0343-55 47 74
E-mail: mgreep@hetnet.nl

Webshop: www.reewild.nl

Slijpplaatjes:

G.J.M. Koenderink, Lhee 96,
7991 PK Dwingeloo. tel: 0521-597356

Coördinator keurmeesters:

J. Schoonderbeek, Meidoornstraat 16,
7497 MG Bentelo. tel: 0547-292228

Vormgeving:

Lenoirschuring, Amstelveen.

Druk:

Lenoirschuring, Amstelveen.

Lithografie:

Lenoirschuring, Amstelveen.

Contributie: € 30 per jaar.

Bankrelatie:

ABN - AMRO Bank rek.nummer 49.70.37.440
t.n.v. Vereniging "Het Reewild" te Rhenen.

'Capreolus' is het onafhankelijke orgaan van de Vereniging Het Reewild. De weergegeven meningen komen niet noodzakelijkerwijs overeen met die van het bestuur. De redactie behoudt zich het recht voor, elke reactie te korten of te redigeren.

Copy voor 'Capreolus' nr. 57: 8 februari 2008

zenden aan redactie van Capreolus:
Rijksstraatweg 46, 3631 AD Nieuwersluis
djb.groen-grijs@planet.nl

Foto voorpagina: Jan Huttinga

Overname van artikelen is toegestaan mits de bron wordt vermeld.

Opjagen, een verkeerd woordgebruik

Er wordt de laatste tijd heel wat afgepraat over de jacht in Nederland. Er worden rondetafel gesprekken gehouden met politieke kopstukken uit diverse partijen. De pers klimt erin. En er wordt weer een boel onzin verkocht. Vrij voorspelbaar met een controversieel onderwerp als jagen en dan vooral omdat het een discussie betrof over het nut van de 1 op 1 aanzit-drukjachtmethode. Jongens, jongens, wat een gevaarlijk onderwerp. Er hoeft maar één iemand te zijn, iemand die een verkeerd woordgebruik toepast in de uitleg en alles is voor niets geweest.

Dat is dus ook gebeurd. Wie het was weet ik niet, is ook niet belangrijk. Maar die iemand legde de methode uit of vertaalde de methode in zijn eigen woorden en zei dat één persoon op 40 hectare de zwijnen opjaagt waarna de jager het doodschiet. Kansloos verhaal die 1 op 1 jachtmethode. Het woord opjagen betekent stress, gehaastheid, agressie, oncontroleerbaarheid, kortom het betekent meer negatieve begrippen. Ik wil hiermee maar zeggen dat communicatie soms een hogere importantie toegedicht moet krijgen bij de organisaties die met de verdediging van de methode te maken hebben. Ik denk dat het voorkomen had kunnen worden.

Het grappige is dat alle partijen het probleem best onderkennen. Dat een Partij voor de Dieren voor andere oplossingen kiest dan het Faunafonds kan ik me bedenken, maar het probleem is hetzelfde. Consensus biedt soelaas, maar dan moet ook daar weer een draagvlak voor zijn. Wat doen we toch moeilijk in Nederland. Ik bedoel maar. Als de beoordelende instanties er achter komen dat de methode lokvoer in rijke mastjaren niet werkt om de doelstand van de wilde zwijnen te bereiken, dan zul je iets anders moeten verzinnen. De dames en heren in Den Haag zullen het daar toch mee eens zijn.

Het probleem ontkennen kunnen ze niet en je kunt ook niet het probleem maar naar de mensen verschuiven die effectief last van die vele wilde zwijnen hebben. De minister voelt haar verantwoordelijkheid wel, alleen de kamer niet. Vooral de oppositie in de kamer steekt de kop in het zand, voor hen zo lijkt het, is natuur niet meer dan eendjes voeren in het Vondelpark. Ik zie geen wild zwijn dus ik heb het probleem ook niet. De methode moet gewoon in de wet omschreven staan anders mag je hem sowieso niet toepassen, want dan is hij strafbaar. Bij onze burens in Duitsland wordt de methode sinds jaar en dag met succes toegepast. Rustig drukken zodat de dieren in beweging komen, ervaren grofwild fauna-beheerders achter het geweer en je hebt in een heel korte tijd een groot gedeelte van het noodzakelijke afschot gehaald. Daarna, rust in het bos. Goed voor de dieren, goed voor de natuur.

Is zo iets ook niet aan de hand met beheer-methoden in Nederland voor reeën. Het schade probleem ligt wat anders dan bij de wilde zwijnen. Verkeersslachtoffers is een probleem en die wordt bij stijgende populaties zeker niet kleiner. Ook schade aan de soort zelf is eerder een probleem dan de schade die reeën aan landbouw- en bosbouw toebrengen. Het probleem onderkennen we allemaal, maar we krijgen het niet voor elkaar om consensus te bereiken, om een eenzelfde doel te formuleren en er dan naar te handelen om dat doel te bereiken. We gaan kibbelen over woorden, we gaan kibbelen over wie er nu het meeste verstand van heeft. We gaan dingen doen die we niet moeten doen. Met kibbelen over reeën zijn deze prachtige dieren niet gediend. Ze willen actie, goede actie. Zij willen een gezond en goed leven. Een waarin ze kunnen eten, rusten en zich voortplanten. Niet meer en niet minder, zoals elk zoogdier dat wil. En wie kunnen dat voor elkaar boksen? Alleen wij. Niet de reeën, niet de olifanten en krokodillen. Nee, de mens. De krokodillen en de reeën mogen kibbelen, als wij het maar niet doen. Eenheid, duidelijkheid en transparantie is wat van ons wordt gevraagd. Dat vraagt de maatschappij van ons en de dieren die in diezelfde maatschappij leven. Samenleven met reeën daar gaat het om. Ik spreek dit als wens uit voor het komende jaar.

Geen gekibbel meer en laat professionalisme zegevieren. De tijd van welwillend amateurisme is nu echt voorbij.

Donald
Buijendorp

Opeens waren er reeën...

De bekende zeehondenman en huilerbeschermer Hessel Wiegman rijdt begin negentiger jaren in zijn terreinwagen de kust van Terschelling af op zoek naar aangespoelde huilers (jonge zeehonden) waarbij hij plotseling een ree op de grens tussen Noord- en Waddenzee uit het water ziet komen. Het dier schudt zich uit en rent het duin in. Er zijn dus reeën op Terschelling, zwemmend gekomen, volgens sommigen. En hoe ga je nu met die reeën om, hoe beheer je ze? Dat nu vroegen de Terschellingse jagers zich ook af. Jan Smit, tandarts en jager nam het voortouw, enerzijds uit belangstelling en anderzijds uit respect voor het ree. Hoe zal het ree op Terschelling leven of overleven. Zou het goed zijn het 'overleven' van het ree te beoordelen naar criteria die het ree eigenlijk zelf stelt? In ieder geval was dat Smit's idee en hij haalde daartoe de reeënkenner en wildbioloog Joop Poutsma naar Terschelling. Heel Terschelling hebben ze in kaart gebracht. Hoe is het gesteld met de aanwezigheid van goed voedsel voor reeën op het eiland? Waar zijn de beste gebieden en waar de zwakkere? Terschelling is best wel groot, dus dat deden ze niet op een stille namiddag. Nee, er is veel werk van gemaakt. Kijkend door de ogen van het ree en zijn leefwijze in ogenschouw nemend vertelde Poutsma dat het ree zijn plaats op Terschelling absoluut zal innemen. Dat is ook gebeurd. Zoals het altijd gaat, start de kleine populatie met een exponentiële groei. Na verloop van tijd zal de groei afnemen en zelfs stabiliseren op een bepaald aantal (K). Op Terschelling gebeurde dat ook.

Een ree hoeft je niet te vertellen waar het moet leven

"Precies weten wij het niet, want exacte aantallen van reeën kunnen wij niet geven, maar wij schatten de aanwezige populatie reeën op 300 tot 400 stuks. Volgens een rekenkundige methode van Groot Bruinderink zouden we tien tot vijftien jaar na de waarneming van het eerste ree (1992) een duizendtal dieren kunnen verwachten, maar dat aantal is te hoog gebleken.

Een ree geeft zijn eigen biotoop aan. Verandert de biotoop, dan zal hij of zij een andere zoeken. Ook de jaarlingen zoeken naar eigen leefgebieden voor hun territorium. De reeën op Terschelling zijn natuurlijk wel een geïsoleerde populatie. Immigratie en emigratie zijn niet aan de orde. Het eiland afzwemmen om nieuwe gebieden te ontdekken zal niet zo gauw gebeuren. Tot hoever kunnen we de populatie laten groeien voordat er schade optreedt? Schade aan landbouw, verkeer, etc. Wanneer is de verhouding oppervlakte, voedsel aanbod en reeën zoek? We hebben van alles geprobeerd uit te rekenen. De methode Van Haaften bijvoorbeeld. Niet toe te passen, dat ging niet want het landschap van Terschelling was niet in de methode in te passen. Een maatschappelijke doelstelling hebben we dan ook niet kunnen berekenen".

Tellen

"Moeten we dan eerst maar gaan tellen? Ondoenlijk op Terschelling. Ten eerste is het bejaagbare stuk grond groot en de vegetatie maakt reeën haast onzichtbaar. Daarbij verze-

Foto: J. Hendriks

kerde Joop Poutsma ons dat reeën in absolute zin toch niet zijn te tellen. Wat je telt geeft na een aantal jaren een trend aan. Wat leert die trend ons dan? Op Terschelling niets, vonden wij. De trend is dat de populatie stijgt tot een bepaald punt en dan afvlakt, een standaard principe van populatiedynamica. Verder onderzoek konden we ook niet verzinnen. Een Terschellinger onderzoekt niet graag iets wat hij op zijn klompen aanvoelt. Te nuchter misschien".

Een ree zoekt zijn eigen biotoop uit en maakt zijn eigen beheermodel

"Laat het ree het dus bepalen. Het vreet wat het wil vreten, herkaut, rust en plant zich voort. Het zorgt dus best goed voor zichzelf. Het ree geeft voor 80% zijn eigen biotoop

aan. Statistisch gezien is 20% altijd het kind van de rekening, ze verdwijnen naar de arme gebieden om nooit meer terug te keren. Mag je uit het feit dat het ree zijn eigen goede biotoop kiest misschien concluderen dat het ook zijn eigen gezondheid aangeeft? "Als ik in een goed biotoop leef, dus prima te eten krijg, zal ik hartstikke gezond zijn". Op basis van deze redenering hebben wij ons Terschellingse beheermodel (Plan Capréolus) gemaakt. Dus het ree heeft eigenlijk zijn eigen beheermodel geschreven.

Hoe meet je gezondheid of welzijn? Hoe weet je of het goed gaat met de dieren? Gaat een

verkregen, het CP. Het is niet een methode die exclusief van mij is. Hij komt voort uit de gezondheidsindicatie van Joop Poutsma/Koos Kotter en Richard Prior (Engeland). Poutsma gaf al aan dat je de ontwikkeling van een kalf kan meten door enkele grootheden samen te nemen. Dat is nu verder uitgebouwd tot drie gemakkelijk te meten eenheden, die samen een product opleveren waardoor statistisch een goede indicatie over de gezondheid van de populatie verkregen wordt. En dat is vervolgens het conditieproduct genoemd, zie het als een product van een bepaalde biotoop. Die benadering doet op Terschelling prima zijn werk".

$$CP = (\text{ontweid} \text{gewicht} \times 100) : \text{borsthoogte} : \text{lichaamslengte}$$

"We weten de exacte aantallen niet op Terschelling. We kunnen geen biologische draagkracht uitrekenen. Ook een ecologische draagkracht berekenen lukt niet omdat we de aantallen niet weten. We zien reeën, de biotoop is uitstekend en dekking is ook genoeg voorhanden. Bij de FBE en dus de provincie hebben we nu een ontheffing aangevraagd voor 35 reeën. Door de geschoten reeën op te meten en het conditieproduct uit te rekenen krijgen we een indicatie van het welzijn, de gezondheid, van de dieren. Naar mijn idee mag je daar de conclusie aan verbinden dat het goed gaat. In de afgelopen 15 jaar hebben zich geen rare dingen voorgedaan. Ziektes komen niet voor, gedragsafwijkingen zien we ook niet en het ree leeft volgens ongestoorde fysiologische processen. Dit zijn immers de drie aspecten die het welzijn van het ree bepalen.

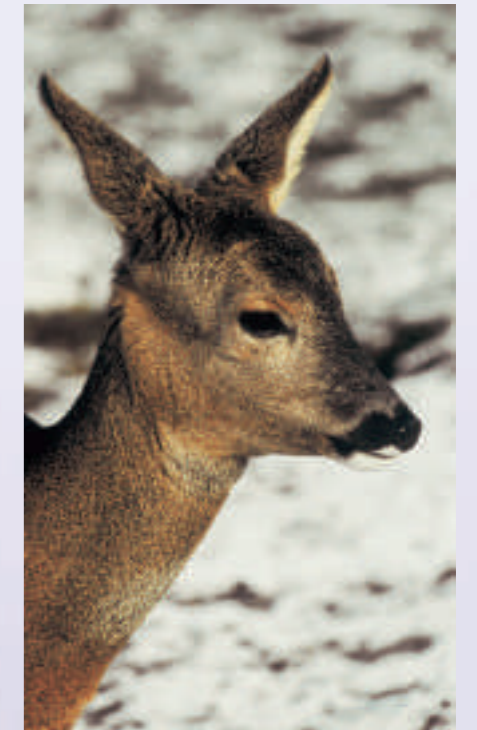
Voor de bewoners en bezoekers van Terschelling is de zichtbaarheid van reeën een belangrijk aspect. Ziet de eilander of de toerist eens een ree, dan is het enthousiasme groot. Deze waarnemingen nemen toe vanwege de langzame maar constante toename van de aantallen. Ter ondersteuning van onze metingen zijn

we gaan noteren hoeveel tijd, in uren, wij besteden aan het schieten van één ree. Door dit consequent te doen weten we nu dat het aantal 'aanzit-uren' terugloopt. Dit duidt erop dat de populatie toeneemt.

Wetenschappelijk mag iedereen aanmerkingen maken op het model van Terschelling. Ik onderken hier en daar dat de wetenschappelijke 'bewijsvoering' aanleiding kan geven tot discussie. Maar kijk er nu eens zo naar. We schieten een beperkt aantal dieren per jaar. We houden een goede geslachtsverhouding aan en een goede verhouding in jonge en

idee om. Het welzijn van het dier. Niet alleen voor nu maar ook voor straks. Voor de duurzame instandhouding van de soort. En een zeer belangrijk aspect is dat wij de jacht op het dier ondergeschikt gemaakt hebben aan het beheer. Hebben we voldoende indicatie omtrent het CP, dan stopt de bemachtiging, hetgeen in de achterliggende jaren herhaaldelijk gebeurd is.

Sommigen vragen zich af of wij goed met het dier bezig zijn. Volgens mij wel, want het beheer is gestoeld op een frisse aanpak, ondersteund door voor ieder te begrijpen indi-

Foto's: J. Hendriks

oude dieren. We meten en registreren alles. Het conditieproduct toont nog steeds een stabiele tot licht stijgende trend en dat duidt erop dat de biologische dichtheid nog niet helemaal bereikt is. De zichtbaarheid wordt groter. Kennelijk gaat het dus goed met het ree op Terschelling. En daar gaat het naar ons

catoren. Die aanpak wordt semi-wetenschappelijk ondersteund door onze cijfers en metingen. Deze geven een positief beeld en dat wordt bevestigd door het ree zelf. Vrolijk, frank en vrij en in een blakende gezondheid huppelt het over Terschelling. Zo moet het zijn, meer willen wij niet".

...op Terschelling

Of willen we toch meer? Wanneer ben je tevreden en wanneer gaat het naar wens van de overige betrokkenen? Vaak een open vraag. Het ree leeft nu in symbiose met mens en bijhorende hond en het ree moet zich naar de bestaande vrijheden van het eiland schikken. Het is altijd hartverwarmend om te ervaren dat iemand die toevallig een ree tegen het lijf loopt, dat toch wel als een bijzondere waarneming 'op zo'n eiland' ervaart. Terschelling is ongeveer 9000 hectare groot, waarvan 1000 ha polder, 1500 ha bebouwing en utilitaire voorzieningen, 6500 ha natuurterrein met 640 ha bos en de rest duin-, vallei- en kweldergebied. Ongeveer 5000 ha is aan te merken als een matige tot goede reeënbiotoop. Voor 2007 gaan we uit van mogelijk 6 - 8 reeën per 100 hectare. De toenemende aanwas merken wij uit meer frequente waarnemingen, ook door 'buitenstaanders' die daar melding van maken. Het aantal uren dat nodig is om één ree te bemachtigen hebben we in een grafiek vastgelegd en toont een daling (grafiek 1). De sprongvorming in de winter kan nu oplopen tot wel acht reeën. Veel geiten hebben twee kalveren, een enkele maal zien we een geit met drie.

Grafiek 1
Hierin een overzicht van de tijd die het kostte om één ree te schieten. Dat wil dus zeggen het aantal uren dat een jager gemiddeld nodig had met aanzitten om, het aanspreken en het gewenste afschot in aanmerking genomen, één dier te bemachtigen.

Vijf jaar na de komst van het ree is de Stichting Reeënbeheer Terschelling opgericht, vooral om een gedegen begeleiding van het ree te waarborgen. Want direct na de eerste

signaleringen van deze soort zei Staatsbosbeheer (SBB) op het eiland al: 'we hebben iets gekregen wat we niet hadden en daardoor hebben we iets verloren wat we hadden willen behouden...! Of iets dergelijks. Maar goed, het reeënbeheer is na ruim 15 jaar geheel ingepast binnen het faunabeheer op het eiland en ons reeënbeheerplan was geen belemmering voor SBB om voor dit dier een beheerovereenkomst te sluiten. Het aantal dat wij van de FBE voor afschot aanvragen (dat is 10% van de geschatte populatie, dus een 30 tot 40 stuks per jaar) is geen doel op zichzelf, het is alleen een wettelijke waarborg om aan onze doelstellingen te kunnen voldoen. Onze aanvraag betreft uitsluitend de hoeveelheid, wij bepalen zelf de verdeling in kalveren, geiten en bokken. De jacht op zichzelf vereist natuurlijk net zoveel kennis en kunde als bij iedere andere grofwildjacht.

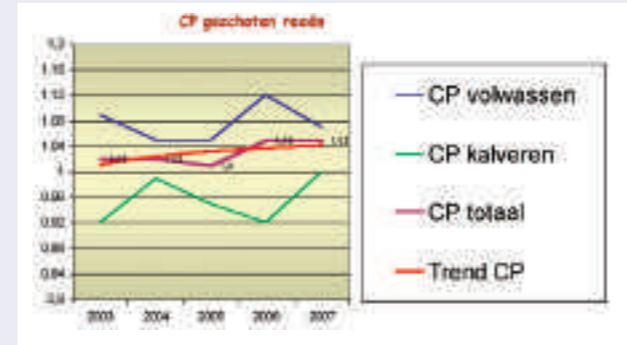
Wij houden twee criteria sterk in de gaten. Ten eerste de biologische draagkracht. Zowel de beschikbare hoeveelheid voedsel (vooral in samenhang met de energiekostende processen zoals de zet- en zoogtijd en de bronst) als de leefomstandigheden (de variatie in kruid- struik- en boomlaag, rust en dekking) vinden een evenwicht met de maximaal mogelijke gezondheidstoestand. Kan het ree in een bepaalde dichtheid binnen een biotoop verblijven zonder dat de kwaliteit van de populatie (het eigen welzijn) of de biotoop achteruit gaat, dan spreken wij van de 'biologische draagkracht'. Wij gebruiken het ree als voornaamste 'aangever' voor het welzijn van de populatie. Poutsma stelde al dat het ree in staat is om zijn beste biotoop te benutten, wij gaan ervan uit, dat het ree meer geheimen prijs kan geven. De voedingstoestand van een beperkt aantal dieren is zo een aanwijzing voor de gezondheid van de hele populatie. In tegenstelling tot het plan Poutsma schieten wij niet overwegend in de schrale gebieden, omdat we van mening zijn dat er een goede doorsnee gezondheid gemeten dient te worden. Bovendien kan er in de goede gebieden al te veel zitten, waardoor het ook wenselijk is om daar te reduceren. Het grote voordeel van onze methode is, dat 'versturende' factoren als de aanwezigheid van andere grotere zoog-

dieren of de invloed van maatregelen die de biotoop beïnvloeden, geëlimineerd worden, want je bemonstert het gehele gebied, van goed tot slecht. Behalve de gebieden die in het broedseizoen afgesloten zijn komen er geen rustgebieden voor. Verstoring door grote grazers, door honden, door betreding van eilander en toerist worden zo in het maximale CP weergegeven. Het is dus wel zaak om alles wat 'binnenkomt' te bemonsteren en om niet de armetierige beestjes links te laten liggen. Na verloop van enkele jaren kregen we een gemiddelde CP-waarde van ongeveer 1,04 en vanaf dat punt zien we of die waarde in de loop van de tijd significant daalt of stijgt (grafiek 2). Pas als een reeënpopulatie langdurig te weinig voedsel opneemt (door wat voor oorzaak dan ook) zal de meetbare gezondheid (het CP) teruglopen. Wij beschouwen deze vaststellingen van het welzijn van een populatie als een beleidsbepalend uitgangspunt voor het beheer, de tellingen vinden wij voor het beheer niet relevant.

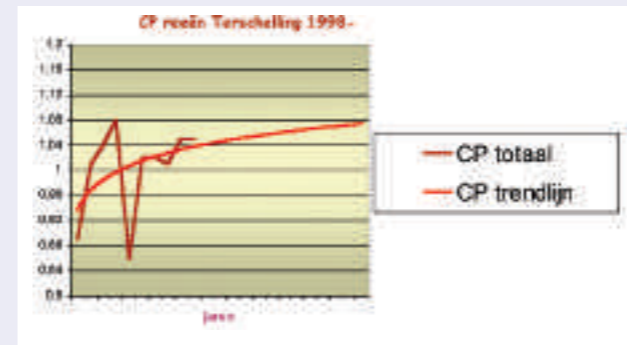
We zijn ervan uitgegaan, dat kleine reeën net zo gezond kunnen zijn als grote, mits het

Het ree trekt zich niets aan van wat mensen over hem zeggen

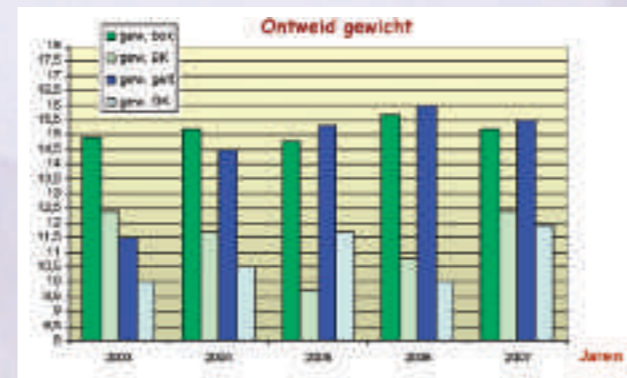
gewicht in overeenstemming is met de afmetingen. Daarom spreken wij ook niet aan op vermoedelijk gewicht, maar meer op het uiterlijk en het sociaal gedrag. Bij een gelijkblijvend conditieproduct (dat kan de biologische draagkracht zijn) zal het ree zich blijven vermeerderen. Het ree zal zich immers weinig aantrekken van de maximale stand die de eilanders (overigens met de beste bedoelingen) hebben vastgelegd. Met andere woorden: zolang we een optimaal CP handhaven zal het ree zich sterker vermeerderen dan wanneer de biotoop mudvol zou zitten. Zouden we dus blijvend niet meer dan die genoemde 10% reduceren, dan komen er waarschijnlijk te veel en het CP zal dalen. We kunnen uitgaan van een geïsoleerde populatie (immigratie kan niet) en dat maakt de interpretatie zeer betrouwbaar. Mocht in een periode van meer jaren een duidelijk neergaande trend van 0,1 punt van het

Grafiek 2
Een overzicht van het gemiddelde conditieproduct, zoals samengesteld uit een reeks van vijf jaar. De rode trendlijn geeft de te verwachten ontwikkeling aan. Deze trend blijft praktisch gelijk. Meer afschot is niet nodig.

Grafiek 3
In deze grafiek wordt de langere termijn verwachting duidelijk gemaakt. We zien aan de hand van de eerste negen jaar hoe het CP kan fluctueren, maar de trend geeft een koers aan die hier licht stijgt vanwege de overwegend lagere CP-uitslagen van de eerste jaren. Het begin in 1998 geeft een 'dal' te zien, omdat toen alleen kalveren in de winter werden geschoten. De negatieve uitslag in 2002 ligt aan een zeer beperkt afschot (slechts vier dieren) vanwege administratieve beperkingen (uitblijven contract e.d.).

Grafiek 4. Conform het CP blijven de gewichten nagenoeg gelijk. Op duingronden blijven de gewichten achter ten opzichte van die op de Groninger klei bijvoorbeeld, maar de populatie is wel gezond.

CP te zien zijn (dus van 1,04 naar 0,94), dan noopt dit tot meer afschot tot dat het CP meerjarig weer 1,04 bereikt heeft. Is dat evenwicht bereikt, dan is met dat afschot voorlopig het doel bereikt, tenzij economische factoren een rol gaan spelen. Maken we op basis van de vijfjaaroverzichten een prognose voor de toekomst van bijvoorbeeld vijftien jaren, dan zien we een mogelijke trendverhoging van het CP (grafiek 3).

Ten tweede de economische draagkracht. Deze ligt altijd onder de biologische draagkracht. Ondanks het feit dat de gezondheid optimaal kan zijn, kan de populatie toch ontoelaatbare schade veroorzaken aan de opstanden van staatsbosbeheer. Vertoont het ree zich blijvend in onze polder dan is het denkbaar dat daardoor honden reden zien de reeën te achtervolgen. Mogelijk worden zodoende de schapen op de weilanden de sloot in gejaagd en ook dan is er sprake van schade. Regelmatige aanrijdingen op bepaalde binnenwegen zouden aanleiding kunnen zijn om daar de dichtheid te verminderen. Van dit alles is op het eiland eigenlijk nog nauwelijks sprake.

Het is van belang om behalve het CP ook andere gegevens te noteren, die belangrijk zijn voor de gezondheid. Allereerst de duidelijke ziekteverschijnselen aan de hand van de brochure van de Vereniging Het Reewild. Daarnaast het vetgehalte rond de nieren, de algemene voedingstoestand, de gewichten (grafiek 4) en het globale aantal teken per oppervlak bij de hals-aanzet op de romp (geen - weinig - veel). Deze notities kunnen de kwalitatieve gezondheid ondersteunen. Wij hebben een paar jaar geleden deelgenomen aan een onderzoek naar para-tbc onder de reeën. Eén ree bleek dubieus. Alle gegevens slaan wij digitaal op.

Al met al lijkt ons model vooral van praktische aard, gestoeld op logica, boerenverstand, klompengevoel en natuurlijk inzicht. De gemiddelde jager die aan dit beheer doet snapt het plan, heeft oog voor het veld en neemt zijn individuele verantwoordelijkheid. Wij doen niet aan het sparen van 'toekomst' dieren. Het is van geen belang. De genetische eigenschappen liggen al na de bevruchting vast, dus indien je kalveren schiet heb je ook kans dat deze vermeende (toekomst)categorie deels verloren gaat. Wij trachten tweede kalveren te bemachtigen en de rest gelijkelijk verdeeld over bok en geit. Het schieten van zwarte reeën laten we achterwege, omdat deze zo prachtig in ons veld kleuren. Dat is een subjectieve handeling die voor de gezondheid van de populatie geen enkele betekenis heeft. En de eilanders zien dat het goed gaat, de reeën mogen blijven!

jan1.smit@wxs.nl

Note van de redactie
De stichting reeënbeheer Terschelling hanteert in haar beheerplan twee draagkracht begrippen. Dit zijn eigen begrippen.

Om verwarring te voorkomen merkt de redactie op dat de wet slechts twee omschrijvingen kent aangaande de draagkracht. De wet vraagt naar het aantal dieren dat in een leefgebied kan leven als je niets doet en omstandigheden niet veranderen. Deze omschrijving is alleen te vertalen als de ecologische draagkracht. De wet handelt verder over het voorkomen van schade aan belangen (bomen, landbouw, verkeer, etc). Belangen die door de mens worden bepaald. Aldus moet je dit vertalen als maatschappelijk. Wat is toelaatbaar en dat noemen we dan de maatschappelijke draagkracht.

...en er bleven reeën op Terschelling...

Leidraad voor het beheer van reeën

1. Inleiding

Jagers houden zich sinds jaar en dag bezig met het beheer van reewild. Sinds het inwerking treden van de Flora- en faunawet worden reeën niet meer tot de wildsoorten gerekend. Het zijn beschermde dieren. Dat betekent dat reeën met rust moeten worden gelaten, tenzij er belangen zijn die een inbreuk op die bescherming rechtvaardigen. Die belangen zijn in artikel 68 van de wet genoemd. Het is aan de Faunabeheereenheid (FBE), waarin terreineigenaren, agrarische grondgebruikers, beheerders natuurterreinen en jachthouders zijn vertegenwoordigd, om in het faunabeheerplan aan te geven in hoeverre die belangen in het werkgebied van de FBE spelen en er een noodzaak bestaat om in te grijpen in reewildpopulaties. Wanneer die noodzaak aanwezig is, zijn de jagers verenigd in de wildbeheereenheden (WBE's) bij de uitvoering van dat beheer betrokken. De Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging* en de Vereniging Het Reewild** willen met deze leidraad de jagers, de WBE's en de FBE's een handreiking geven voor een uniforme aanpak van het beheer van reewildpopulaties. Deze aanpak leidt tot een set aan gegevens, waardoor ook aan de wettelijke vereisten van een faunabeheerplan kan worden voldaan.

2. Reeën in Nederland

De afgelopen vijftig jaar is het aantal reeën in ons land fors toegenomen. Deze toename is onder andere af te lezen uit het afschot, dat is gerelateerd aan het aantal reeën dat jaarlijks tijdens voorjaarstellingen wordt waargeno-

* De Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging is een landelijke vereniging die deskundig is op het gebied van jacht, faunabeheer en schadebestrijding. Zij behartigt de belangen van wildbeheereenheden en leden.
 ** De Vereniging Het Reewild is een landelijke vereniging die zich specifiek bezig houdt met reewild. Zij streeft naar het behoud van duurzame populaties reeën en de bevordering van het welzijn van reeën in Nederland.

Foto: J. Hendriks

men. In 1960 werden ca. 4000 reeën geschoten, in 2005 waren dat er ruim 15.000. Recente voorjaarstellingen (april) door wildbeheereenheden in 2006 wijzen op een voorjaarsstand van minimaal 58.000 reeën (*Nieuwsbrief WBE Databank nr. 7*). Daar tijdens de telling niet alle aanwezige reeën worden waargenomen, moet dit getal als een ondergrens worden aangemerkt. De toename van het aantal reeën is opmerkelijk in een land met 16 miljoen mensen, met een daardoor grote recreatiedruk in de groene delen van Nederland. Een land ook met een infrastructuur van tienduizenden kilometers wegen die intensief worden gebruikt en met een intensieve landbouw en veehouderij.

Reeën komen niet alleen voor in natuurgebieden, maar voelen zich ook goed thuis in het cultuurlandschap van nu. Veel gebieden waar reeën voorkomen zijn 'vol'. Dit uit zich in een jaarlijks terugkerende migratie van uitgestoten dieren, die zich elders een plek moeten zien te verwerven. Op zoek naar een geschikte leefomgeving, moeten deze dieren wegen oversteken hetgeen leidt tot aanrijdingen. Ook marginale en voor reeën in feite ongeschikte biotopen worden zodoende bezet, hetgeen leidt tot lichamelijk slecht ontwikkelde dieren.

Behalve aan bosverjonging, kunnen reeën ook lokaal schade veroorzaken aan land- en tuinbouwgewassen.

Om bovengenoemde redenen worden in de meeste gebieden in ons land de reepopulaties ieder jaar door afschot in aantal beperkt. Niet ingrijpen in reeënpopulaties leidt tot overbevolking c.q. ruimtegebrek, waardoor voedselschaarste en stress optreedt. Dit uit zich in een verminderd welzijn van de dieren, die is af te lezen aan lagere gewichten, geringe gewoontwikkeling en het vaker optreden van parasitaire ziekten. Kortom, een te hoge dichtheid gaat ten koste van dierenwelzijn. Dit aspect is ook aan de orde bij aanrijdingen met reeën. Niet ieder aangereden ree is op slag dood. Door aanrijdingen verwonde reeën verdwijnen vaak in het bos, lijden en gaan uiteindelijk dood.

3. Wettelijk kader

Reeën zijn volgens de Flora- en faunawet beschermde inheemse dieren. Het is verboden deze dieren te verontrusten, te vangen of te doden. De wet geeft hiervoor echter wel een aantal uitzonderingen. In artikel 68 van de wet worden deze opgesomd:

1. belang van de volksgezondheid en openbare veiligheid
2. belang van verkeersveiligheid
3. voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, bossen en vee
4. ter voorkoming van schade aan flora en fauna
5. andere bij Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) aangewezen belangen

Deze bij AMvB aangewezen belangen zijn genoemd in artikel 4 van het Besluit 'Beheer en schadebestrijding dieren', te weten

- voorkoming en bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren behorende tot ree, edelhert, wild zwijn en damhert
- populatiebeheer: het reguleren van de populatieomvang van dieren (edelhert, wild zwijn, damhert en ree) met dien verstande dat vanwege dit belang slechts ontheffing kan worden verleend indien de aanleiding is gelegen in de schadehistorie ter plaatse en van het omringende gebied of de maximale populatieomvang in relatie tot de draagkracht van het gebied waarin de dieren zich bevinden.

De Faunabeheereenheid is de aangewezen instantie om ontheffing aan te vragen voor afschot van reeën. Zij zal in haar faunabeheerplan een onderbouwing moeten geven van de noodzaak tot ingrijpen. In artikel 10a t/m m van het 'Besluit faunabeheer' is aangegeven waaraan dat faunabeheerplan moet voldoen. In het hoofdstuk 4. Beheer wordt aangegeven op welke wijze aan deze vereisten wordt voldaan.

4. Beheer

Beheer van reewild kan om onderstaande redenen aan de orde zijn:

- a) Populatiebeheer
- b) Verkeersveiligheid
- c) Schade aan de land-, bos- en tuinbouw
- d) Voorkomen en bestrijden van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren

Er zijn in de loop der jaren verschillende methoden ontwikkeld, waarmee een draagkracht van het terrein kan worden bepaald. De oudste en door de meeste wildbeheereenheden gebruikte methode is die van Van Haften. Op advies van de Commissie Beheerplan* van de VHR wordt in deze leidraad die methode als uitgangspunt gehanteerd. Een andere recent beschreven methode is het 'logistische model' door R. Schoon. Het is de moeite waard dit model in een aantal gebieden in ons land te

Foto: J. Huttinga

testen op zijn praktische bruikbaarheid. Afhankelijk van de bevindingen kan het in de toekomst mogelijk dienen als alternatief voor de in deze leidraad beschreven aanpak van het beheer van reewild.

A. POPULATIEBEHEER

Ingrijpen in populaties om te voorkomen dat er 'te veel' dieren op een bepaald oppervlak aanwezig zijn* en er daardoor dierenwelzijnsproblemen optreden, valt onder de titel populatiebeheer. De wet geeft voor dit preventief ingrijpen ook expliciet de mogelijkheid. Om hier invulling aan te geven moet bekend zijn hoeveel reeën in een gebied aanwezig zijn, wat de gewenste stand en hoeveel reeën jaarlijks uit de populatie moeten worden weggenomen. Vervolgens moet worden 'gemeten' of de beheeringreep effect heeft. Dat eist artikel 10 van het 'Besluit faunabeheer'.

Stand

Reeën vertoeven overdag veelal in dekking (bos, riet e.d.). In de schemering worden ze meestal actief en komen ze tevoorschijn om voedsel te zoeken. De avond en vroege ochtend zijn dan ook de beste tijdstippen om reeën te tellen. Maar niet alle reeën treden op hetzelfde moment buiten de dekking. Het exact vaststellen van het aantal reeën dat in een gebied aanwezig is, is dan ook niet moge-

lijk. Wel kan door middel van een voorjaarstelling (april), waarbij achtereenvolgens gedurende een avond-ochtend-avond wordt geteld een indruk worden verkregen van het aantal aanwezige reeën. Het uiteindelijke telresultaat geeft een ondergrens van het werkelijk aantal aanwezige reeën die kan dienen als uitgangspunt voor het beheer. Bij een lage uitkomst van de telling als gevolg van bijvoorbeeld extreme weersomstandigheden, kan de WBE uitgaan van het gemiddelde van de laatste drie jaren. Aanvullend kunnen jaarrond tellingen worden uitgevoerd. Deze geven niet alleen informatie waar de reeën zich gedurende het jaar ophouden, maar kunnen de conclusies van de schemertellingen aanscherpen.

Opgemerkt wordt nog dat ook de reeën die aanwezig zijn in natuurgebieden waar geen afschot plaatsvindt, wel bij de telling worden betrokken. Door de telling ieder jaar op dezelfde wijze en op hetzelfde tijdstip uit te voeren, geven de telresultaten gedurende een reeks van jaren een trend in de aantalontwikkeling. Wanneer een populatie groeit, zullen er ook meer dieren tijdens een telling worden waargenomen. Het omgekeerde geldt ook. Deze trend geeft een houvast bij het beheer van reewildpopulaties. Immers, wanneer het doel is de populatie niet verder in aantal te laten toenemen en uit de tellingen blijkt dat dit toch het geval is, moet het beheer (noodzakelijke afschot) worden bijgesteld.

- Organiseren voorjaarstelling en vastleggen resultaat. Door te tellen kan voor het faunabeheerplan worden voldaan aan art.10 c Besluit faunabeheer.

* In de commissie Beheerplan van de VHR hadden zitting Dr. A.P.M. Rutten (voorzitter), J. Riezebos en G.J. Spek. Adviseurs waren prof. J.L. van Haften en mr. P.C.H. van Schooten.

Parenco Hout bv, de pragmatische schakel tussen bouseigenaren, bosexploitanten en de houtverwerkende industrie

Parenco Hout bv

Industrieterrein Veerweg
Postbus 130 | 6870 AC Renkum NL
T +31 (0)317-36 12 21
F +31 (0)317-31 01 46
info@parencohout.com
www.parencohout.com

Gewenste stand

Het is van belang om aan te kunnen geven hoeveel reeën er kunnen leven zonder dat er dierenwelzijnsproblemen optreden. De kwaliteit en kwantiteit van de biotoop (leefmilieu) is bepalend voor dat aantal. Men spreekt ook wel over de draagkracht van een terrein. De methode Van Haften geeft een puntenclassificatie voor de kwaliteit van de biotoop, waarbij een bepaald aantal reeën per 100 hectare dekking aanwezig kunnen zijn. Bij die populatiedichtheid raken de reeën niet in een slechte conditie.

– **De draagkracht van het gebied voor reeën bepalen. Hiermee kan voor het faunabeheerplan worden voldaan aan art. 10 f en i Besluit faunabeheer.**

Vaststellen afschot

Wanneer de uitkomst van de voorjaarsstellingen boven de berekende draagkracht ligt, zullen er jaarlijks een aantal dieren uit de populatie moeten worden weggenomen. Hoeveel dat er zijn is niet exact aan te geven. Maar de tellingen en de verwachte reproductie geven wel

houvast om dat aantal bij benadering te bepalen. Uit het aantal in het vroege voorjaar aanwezige reeëiten en de verwachte reproductie kan een schatting worden gemaakt van de netto aanwas. Die netto aanwas kan van terrein tot terrein nogal verschillen, afhankelijk van bijvoorbeeld de invloed van predatie. Voor de berekening van de aanwas kan worden uitgegaan van een gemiddelde van 85 % van alle vrouwelijke dieren (incl. smalreeën). Wanneer het doel is de populatie (voorjaarsstand) op het huidige niveau te houden, dan zal het aantal dieren dat uit de populatie moet worden weggenomen in dezelfde orde van grootte moeten liggen als het aantal dieren dat er jaarlijks bij komt (aanwas). Wil men evenwel de stand verhogen, dan zal het afschot moeten worden verminderd. Voor het verlagen van de gewenste voorjaarsstand, zal het afschot juist moeten worden verhoogd.

– **Vaststellen afschot op basis van uitkomst tellingen, gewenste stand en verwachte aanwas. Hiermee kan voor het faunabeheerplan worden voldaan aan art. 10 g, h en j Besluit faunabeheer.**

Aantalregulatie

In een natuurlijke situatie vindt de grootste sterfte plaats onder de jonge, oude en verzwakte dieren plaats. Bij de regulatie van de aantallen kan daarom worden vastgehouden aan een verdeling van het afschot van 50 % in de kalveren en 1-jarige dieren. De rest van het afschot kan dan worden verdeeld onder slecht in conditie zijnde dieren, aangevuld met de minst sterken onder de tweejarige dieren en dieren ouder dan 5 jaar. Op deze wijze wordt de sterke sociaal dominante leeftijdsklasse van 3-5 jaar zoveel mogelijk gespaard. Van belang is dat het toegewezen afschot, ook daadwerkelijk wordt gerealiseerd. Dit geldt met name voor de bestandsreductie van het vrouwelijke reewild. Het realiseren van het noodzakelijke, op basis van het faunabeheerplan door de provincie toegewezen afschot is van groter belang dan selectie op zesenders, gaffels of spitsers. Bij populatiebeheer geldt immers het credo: 'Zahl vor Wahl'. De periode waarin het afschot moet worden gerealiseerd is op grond van jarenlange ervaringen vastgesteld. In Nederland ligt die voor de reebokken in het voorjaar en zomer, die van de reeëiten

en kalveren voornamelijk in de winter en het vroege voorjaar. Geadviseerd wordt de volgende afschotperiodes te hanteren: die voor de reebokken van 15 april t/m 15 september, die voor reeëiten en kalveren van 1 december t/m 31 maart. Provinciale verschillen in de afschotperiodes komen tot uiting in de verleende ontheffingen. In het verlengde hiervan ligt het administratieve reewildjaar van 1 april tot 1 april. Wanneer provincies een meerjarige ontheffing verlenen voor het afschot van jaarlijks eenzelfde aantal reeën, is het gewenst dat FBE's over een reservequotum (bijvoorbeeld 10 % extra) kunnen beschikken. Dit, om tussentijds gemotiveerde aanvragen van WBE's om een groter afschot, te kunnen honoreren.

– **Jagers moeten zich ervan bewust zijn dat het realiseren van het toegewezen afschot van groot belang is. Er is immers sprake van een gemotiveerde beheeringreep.**

– **Het aantal geschoten reeën moet worden geregistreerd.**

Door het afschot te registreren kan voor het faunabeheerplan worden voldaan aan art.10 h Besluit faunabeheer.

Meten effect beheeringreep

Of het beoogde doel (bv. geen populatiegroei, het voorkomen van dierenwelzijnsproblemen) wordt gehaald kan worden afgelezen uit de trend in de uitkomsten van de tellingen, de ontwikkeling van het lichaamsgewicht of het conditieproduct van de reeën. Het ree zelf vormt eigenlijk de barometer van de gezondheid van de populatie. Om te kunnen beoordelen of het beoogde doel wordt gehaald, zullen er naast populatietellingen en afschotregistratie ieder jaar een aantal gegevens van geschoten reeën moeten worden vastgelegd. Een gezonde populatie uit zich in goed ogende gezonde dieren die een glanzende vacht hebben en geen vuile spiegel. Ook de aanwezigheid van niervet is een indicatie van de gezondheid van het individuele dier. Wanneer reeën niet goed 'in hun vel zitten' uit zich dit in minder gewicht, het aanwezig zijn van parasitaire aandoeningen en het ontbreken van niervet. Bij de bokken komt dit tot ook uitdrukking in de vorming van kleine geweitjes (soms knopbokjes). Dit soort gegevens kunnen in principe worden gebruikt voor het beoordelen van het welzijn van reeën.

Dieren in goede conditie zijn ten gevolge van hun vetvoorraden zwaarder dan dieren in slechte conditie. Het lichaamsgewicht is daarom een bruikbare maat voor de conditie. Het consequent vastleggen van het lichaamsgewicht (ontweid gewicht met kop) van de geschoten reeën en de datum waarop het afschot heeft plaatsgevonden, is daarom een 'must'. Door vervolgens ieder jaar het gemiddelde lichaamsgewicht per leeftijdscategorie vast te leggen in een grafiek, kan de gezondheidstoestand van de populatie als het ware worden afgelezen uit het verloop van de gemiddelde gewichten. Loopt dit in de loop der jaren op een gegeven moment terug, dan is dat een aanwijzing dat de conditie van de dieren terugloopt en er meer reeën aanwezig

zijn dan gewenst. Wanneer die gewichten constant blijven is dat een aanwijzing dat men met het beheer op de goede weg zit. Het verloop van de gemiddelde gewichten geeft dus een indicatie of het gevoerde beheer het beoogde effect heeft of dat het beheer moet worden bijgesteld. Om wat minder afhankelijk te zijn van verschillen in grootte van individuele reeën (er zijn net als bij mensen nu eenmaal grote, kleine, dikke en dunne reeën) kan het conditieproduct (CP) worden vastgelegd. Het CP is het ontweide gewicht in kg x 100, gedeeld door de lengte romp in cm x de hoogte borstkas in cm. Wanneer de reewildichtheid omhoog gaat zodat de reeën elkaar gaan beconcurreren, gaat het CP omlaag. Voor alle duidelijkheid wordt nog opgemerkt dat

lichaamsgewicht en CP van een ree een resultante is van de biotoop (leefgebied) en de aantallen waarin het daar voorkomt. Het vergelijken van gewichten en CP tussen verschillende gebieden zegt weinig, binnen een gebied wel. Het zegt iets over de gezondheidstoestand van de reeën in een bepaald gebied. Of men nu kiest voor het vastleggen van het gewicht of het CP, het moet wel consequent en nauwkeurig gebeuren. Ook het gewicht is een indicatie van de gezondheidstoestand van de populatie als het ware worden afgelezen uit het verloop van de gemiddelde gewichten. Loopt dit in de loop der jaren op een gegeven moment terug, dan is dat een aanwijzing dat de conditie van de dieren terugloopt en er meer reeën aanwezig

lichaamsgewicht en CP van een ree een resultante is van de biotoop (leefgebied) en de aantallen waarin het daar voorkomt. Het vergelijken van gewichten en CP tussen verschillende gebieden zegt weinig, binnen een gebied wel. Het zegt iets over de gezondheidstoestand van de reeën in een bepaald gebied. Of men nu kiest voor het vastleggen van het gewicht of het CP, het moet wel consequent en nauwkeurig gebeuren. Ook het gewicht is een indicatie van de gezondheidstoestand van de populatie als het ware worden afgelezen uit het verloop van de gemiddelde gewichten. Loopt dit in de loop der jaren op een gegeven moment terug, dan is dat een aanwijzing dat de conditie van de dieren terugloopt en er meer reeën aanwezig

Aanvullend op het gewicht of CP zou ook gewicht (met afgekookte en afgezaagde schedel) per leeftijdscategorie kunnen worden vastgelegd. Daarbij zou dan gekozen kunnen worden voor een onderscheid in jaarling bokken en bokken ouder dan 2 jaar. Het afkoken en wegen van de afgezaagde schedel met gewicht is niet een ieders werk. In tegenstelling tot het uitvoeren van tellingen en vastleggen van het lichaamsgewicht of het CP, is het registreren van het gewicht niet een 'must' maar een mogelijkheid. Het is aan de WBE om hier al dan niet invulling aan te geven. Om het effect van de beheeringreep te kunnen meten, moet het lichaamsgewicht (ontweid met kop) in kilogram tot achter de komma (bv. 14,3 kg) van geschoten reeën worden vastgelegd. De gewichten moeten per leeftijdscategorie worden geregistreerd. Als extra controle kan het CP van de geschoten dieren worden vastgelegd.

– **Door de gewichten van de geschoten dieren te registreren, kan voor het faunabeheerplan worden voldaan aan art.10 d, e, l en m Besluit faunabeheer.**

B. VERKEERSVEILIGHEID

Doordat reeën wegen oversteken, worden er reeën aangereden. Dit leidt niet alleen tot verkeersonveilige situaties voor de weggebruiker, maar ook tot (aanzienlijke) schade aan voertuigen. Aanrijdingen met reeën doen zich gedurende het gehele jaar voor, met een piek in het voorjaar (april/mei). In deze tijd van het

Foto: Andy van Ommeren

jaar worden de reeën territoriaal en ontstaat onrust in de populatie. Jonge dieren worden door de oudere verdreven en moeten op zoek naar een nieuw leefgebied. Hoe meer reeën aanwezig zijn, hoe meer onrust en hoe groter de kans op aanrijdingen. Om de kans op aanrijdingen te verkleinen, kunnen wildspiegels langs de weg worden geplaatst. De effectiviteit van de al jaren in gebruik zijnde wildspiegels is evenwel twijfelachtig. De nieuwe ITEK-wildspiegels, waarmee in de Flevopolder proefnemingen worden gedaan, lijken meer effect te sorteren. Het (lokaal) inperken van de populatie is een andere maatregel om het aantal aanrijdingen te verminderen. Het kan een reden zijn om de populatie (voorjaarsstand) op een lager niveau te houden dan op grond van de draagkracht (rekenmodel Van Haften) is vastgesteld. Het kan ook een reden

zijn om reeën vooral op plaatsen die als knelpunt worden aangemerkt, te schieten. Men kan ook kiezen voor een combinatie daarvan.

Aanbeveling

In situaties waar verkeersveiligheid aan de orde is, is het verstandig vroegtijdig bokkalveren weg te nemen. Dit kan door gedurende de periode waarin het geitenafschot wordt gerealiseerd, ook een aantal bokkalveren te schieten. Veelal geven de huidige ontheffingen daarvoor al de mogelijkheid. De geschoten bokkalveren moeten wel als bok worden verantwoord en geregistreerd. Zou dit worden nagelaten, dan worden er verhoudingsgewijs te veel reebokken geschoten. Dit betekent dat de jager van het toegewezen bokkenafschot een deel realiseert in de periode december t/m maart (namelijk als bokkalf). De geschoten bokkalveren vallen dus onder het afschotquotum van het lopende administratieve reewildjaar.

Wanneer de gewenste voorjaarsstand eenmaal is vastgesteld is het van belang te kunnen meten of de maatregel (inperken populatie en/of afschot op specifieke knelpunten) effect heeft. Daarvoor is het nodig dat het aantal aanrijdingen met reeën nauwkeurig wordt bijgehouden. Deze registratie dient door de jagers zelf te worden georganiseerd. Zij geven de binnen hun jachtveld bekende gevallen

door aan de secretaris of coördinator faunazaken van de WBE. Daarnaast is het raadzaam dat de WBE jaarlijks een overzicht vraagt van de bij de regiopolitie, dierenambulance of andere instanties gemelde aanrijdingen. Door al deze gegevens ieder jaar op kaart in te tekenen krijgt de WBE een goed beeld van waar en wanneer hoeveel aanrijdingen hebben plaatsgevonden. Specifieke knelpunten kunnen op deze wijze in beeld worden gebracht en eventueel kunnen daar aanvullende maatregelen worden genomen. (raster, verkeersmaatregelen, extra wildspiegels, nog verdere inperking populatie) Hoewel verdrinking wettelijk gezien geen reden is voor beheer van reewild, is het toch raadzaam verdrinkingsgevallen in beeld te brengen. Op specifieke knelpunten kunnen dan gerichte maatregelen worden genomen, bijvoorbeeld het (laten) aanleggen van zogenaamde uit-treepplaatsen.

Registratie van het aantal aanrijdingen, de locaties en de data waarop de aanrijdingen hebben plaatsgevonden. Betreft gegevens van jachthouders, politie, wegbermbeheerder en dierenambulance.

Door de registratie van aanrijdingen met reeën, kan voor het faunabeheerplan worden voldaan aan art.10 d,e,l,m,g en m Besluit faunabeheer.

Foto: Andy van Ommeren

Vakmanschap voor veiligheid van mens en dieral ruim 35 jaar!

ARFMAN

Arfman Hekwerk b.v.
Ondernemersweg 15
7451 PK Holten
Tel 0548 36 29 48
Fax 0548 36 50 42
Internet www.arfman.nl
E-mail info@arfman.nl

Uw specialist in:

- Landschappelijke afrasteringen
- Kleinwild- c.q. dassentunnels en grofwildtunnels
- Inrichting van begrazingsprojecten
- Wild- en veeroosters
- Industriële en paneelhekwerken
- Rasterplannen en bestekken
- Verkoop van afrasteringsmateriaal
- Dealer van producten ter voorkoming van fauna-verkeersslachtoffers, zoals wildreflectoren (WEGU), Duftzaun en Kitzrettung (Hagopur)

C. SCHADE AAN BOS EN LAND- EN TUINBOUWGEWASSEN

Reeën kunnen schade veroorzaken aan bosverjonging en aan land- en tuinbouwgewassen. Vaak is dit een lokale aangelegenheid. Daar waar uitrasteren geen optie is, is het weg nemen van de schadeveroorzakers dat wel, dan wel een tijdelijke verlaging van de reewildstand. Ook hier geldt dat het vastleggen van schades door reeën noodzakelijk is. Ook dit is een aangelegenheid van de jachthouders (en boeren) binnen de WBE. Door deze schades aan te geven op een kaart, worden knelpunten binnen het werkgebied van de WBE zichtbaar.

Registratie van schade(meldingen) aan bos en land- en tuinbouwgewassen.

Door de registratie van schades door reeën kan voor het FBE-plan worden voldaan aan art.10 d,e,l en m Besluit faunabeheer.

D. VOORKOMEN/BESTRIJDEN VAN ONNODIG LIJDEN VAN ZIEKE OF GEBREKKIGE DIEREN

Mede gelet op de intrinsieke waarde van het individuele dier is het wenselijk dat in geval

van onnodig lijden van een ree, kan worden opgetreden. Het gaat dan om gewonde en zieke reeën. WBE's dienen met het oog op dit belang, te beschikken over een aantal reewildmerken die voor dit doel kunnen worden gebruikt.

Resumerend

Met bovenstaande gegevens is al voor een belangrijk deel aan de wettelijke vereisten aan het faunabeheerplan, zoals aangegeven in artikel 10 Besluit faunabeheer, voldaan. Het vereiste van de omvang van het werkgebied en een kaart met daarop de begrenzing (art.10 a en b Besluit faunabeheer), laat zich eenvoudig invullen. Wanneer in het faunabeheerplan tevens wordt aangegeven hoe wordt omgegaan met niet-aangeslotenen die wel van de ontheffing gebruik willen maken, is ook voldaan aan art. 10 k Besluit faunabeheer.

5. Wildmerken

Teneinde controle en registratie van het afschot mogelijk te maken, is het nodig dat geschoten reeën worden voorzien van een

uniek wildmerk. Dit wildmerk is ook van belang voor de dataregistratie van de geschoten reeën in de faunawegwijzer. Hoewel het gebruik van deze wildmerken niet door alle provincies verplicht wordt gesteld, kan de Faunabeheereenheid (FBE) die verplichting wel voorschrijven in de toestemming tot ontheffinggebruik. Dit is ook gewenst.

De wildmerken worden via de Vereniging Het Reewild aan de WBE's verstrekt. Het terugmelden van de afschotgegevens (incl. datum afschot, wildmerk, gewicht) is een ontheffingvoorwaarde. Het hier niet aan voldoen zou moeten leiden tot intrekken van de machtiging cq. ontheffing.

Het wildmerk is ook nodig in verband met de 'eerste beoordeling' van het geschoten dier door een gekwalificeerde jager en de traceerbaarheid die Verordening EG-178/2002 voorschrijft, alvorens het dier in de handel wordt gebracht. Per 1 januari 2008 zal dit EG voorschrift ook in ons land van kracht zijn.

6. Monitoren

Door, zoals hiervoor is aangegeven, het aantal aanwezige reeën, het aantal geschoten reeën, het lichaamsgewicht en eventueel CP van de geschoten dieren, datum afschot, plaats, tijdstip en aantal aanrijdingen met reeën en schade door reeën aan land-, bos- en tuinbouwgewassen consequent vast te leggen, kan invulling worden gegeven aan artikel 10 van het Besluit faunabeheer. Na verloop van tijd ontstaat de mogelijkheid om een oordeel te kunnen geven omtrent de effectiviteit van de beheeringreep (afschot). Bovengenoemde gegevens kunnen digitaal uitgewisseld worden met de WBE Databank en de Faunabeheereenheid. De WBE's en de FBE's kunnen gebruik maken van het door de KNJV ontwikkelde registratiesysteem. Jachthouders / secretarissen van WBE's leveren hun reewildgegevens via www.faanawegwijzer.nl aan. Deze gegevens komen terecht in een centrale database. Hieruit kunnen uiteindelijk de FBE, KNJV, WBE en ook de jachthouder hun gegevens betrekken.* Het melden van deze gegevens moet, binnen 24 uur (na afschot), gebeuren door de jachthouder aan de secretaris van de WBE waarvan hij de toestemming / machtiging voor het afschot heeft ontvangen. Deze melding kan bij voorkeur digitaal via internet maar ook schriftelijk. De secretaris controleert de afschotgegevens en valideert tenslotte het afschot. Na validatie worden de gegevens automatisch opgenomen in de centrale database. Voorts wordt onderzocht op welke wijze aangesloten kan worden bij de Nationale Database Flora en Fauna (NDF) van het

Foto: H. Osinga

ministerie van LNV. Door de hiervoor beschreven structurele wijze van gegevensverzameling vormen WBE's een eigen dossier reewild. Daardoor zijn ze in staat om kwaliteitsgegevens te leveren aan de FBE. Deze gegevens kunnen vervolgens worden gebruikt voor de evaluatie van het gevoerde beheer en herziening van de faunabeheerplannen. Ook de bijzondere leerstoel Faunabeheer van de universiteit te Wageningen kan in de toekomst desgewenst gebruik maken van deze data.

7. Terugkerende cyclus

Op basis van inventarisaties wordt een reewildbeheerplan gemaakt, dat door de provincie wordt goedgekeurd. Vervolgens wordt uitvoering gegeven aan dit plan. Hierbij worden afschot, gewichten, valwild en schades geregistreerd. Aan de hand van deze set aan

In de volgende nummers van Capreolus zal de redactie uitvoerig ingaan op de specifieke hoofdstukken van de leidraad. Aldus straks alles over draagkracht, monitoren, wet en maatregelen ter voorkoming van schade

Foto: J. Hendriks

gegevens wordt aan het eind van de beheerperiode geëvalueerd of het gevoerde beheer tot het gewenste doel heeft geleid en of het beheer moet worden bijgesteld. Vanaf dat moment begint de cyclus van plannen, uitvoeren, registreren en evalueren weer opnieuw. Deze cyclus staat of valt bij een goede en consequente registratie van gegevens. Met deze cyclus leggen jagers verantwoording af over het gevoerde beheer aan de maatschappij.

8. Beheer in Natura-2000 gebieden

Een speciaal punt van aandacht is het beheer van reewild in zogenaamde Natura-2000 gebieden. De in ons land aangewezen Vogelrichtlijngebieden en Habitatrichtlijngebieden vormen tezamen het Europees netwerk 'Natura 2000', dat kan worden aangemerkt als een soort Europese 'Ecologische Hoofdstructuur'. In veel van deze Natura-2000 gebieden komen reeën voor. De Natuurbeschermingswet (Nbwet) schrijft voor dat alle activiteiten die de kwaliteit van die gebieden zouden kunnen verslechteren of die een verstoring effect op bepaalde soorten zouden kunnen hebben, niet mogen plaatsvinden zonder aparte Nbwetvergunning. Wanneer evenwel die activiteit (aantalregulering reewild) is verankerd in het beheerplan dat voor ieder Natura-2000 gebied moet worden opgesteld, is die extra Nbwet vergunning niet nodig. WBE's zullen er op moeten toezien dat de toekomstige Natura-2000 beheerplannen verwijzen naar het bestaande faunabeheerplan, waarmee wordt bereikt dat vergunningsplicht niet aan de orde is.

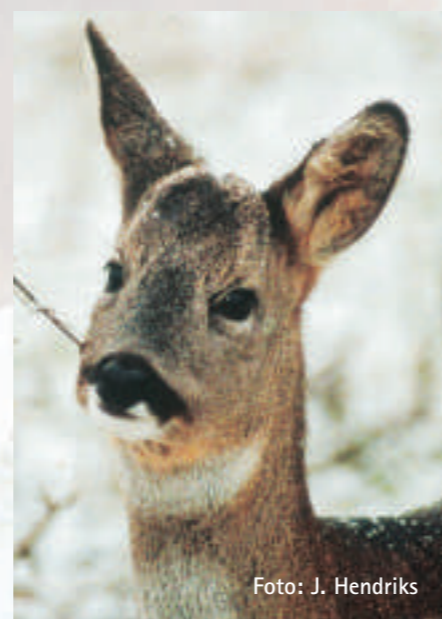

Foto: J. Hendriks

Waarom deze Leidraad?

Met de inwerkingtreding van de Flora- en faunawet (2002) is het beheer van reeën niet meer een vanzelfsprekende taak voor de jachthouder. Tot de inwerkingtreding was beheer het exclusieve domein van de jachthouder. Op grond van de toenmalige jachtwet (1954) was de jachthouder in zijn eigen veld verantwoordelijk voor het bereiken en in stand houden van een redelijke wildstand en voor het voorkomen van schade en verkeersveilige situaties door reeën. Met de Flora- en faunawet heeft Gedeputeerde Staten (GS) de wettelijke verantwoordelijkheid voor alle reeën gekregen. Alleen Gedeputeerde Staten is bevoegd om door middel van ontheffingen de stand van reeën te laten beperken door toepassing van de artikelen 67 en 68 van de Flora- en faunawet.

De uitvoering van deze beperkingen van de stand (het beheer) ligt traditioneel wel bij de jager/beheerder. Logisch, want zij hebben vanuit hun vroegere positie als jachthouder gedurende vele jaren het beheer uitgevoerd. Toentertijd waren zij er ook verantwoordelijk voor. Bovendien is de jager/beheerder opgeleid en uitgerust om de uitvoering van het beheer op deskundige wijze ter hand te nemen.

Maar waarom dan een 'Leidraad voor het beheer van reeën' als we toch niets te zeggen hebben over dat beheer? De wetgever is er vanuit gegaan, ondanks het feit dat de verantwoordelijkheid van het beheer niet meer bij de jager/beheerder ligt, dat de jager/beheerder zich wel verantwoordelijk voelt voor het ree. Sterker nog zij spelen een cruciale rol bij het beheer. Onder invloed van de gewijzigde regelgeving is de vraag naar een technisch correct en praktisch uitvoerbaar model voor het beheer van reeën ontstaan. Vandaar dat het bestuur van de Vereniging het Reewild destijds opdracht heeft gegeven aan de Commissie Beheermodel om een degelijk, maar praktisch uitvoerbaar plan voor reeën te maken. Vanwege de gespreide verantwoordelijkheid voor de reeën in ons land, namelijk per provincie, is het belangrijk om naar uniformiteit en helderheid te streven. In toenemende mate wordt kritisch gekeken naar de reeënbeheerplannen door de deskundigen bij de provincies en het Faunafonds. Het bestuur realiseerde zich dat ieder model voor het beheren van reeën zal moeten voldoen aan de wettelijke eisen die de Flora- en faunawet daaraan stelt. Immers als het model niet voldoet aan die wettelijke eisen zal het geen grondslag kunnen zijn voor besluiten als bedoeld in de artikelen 67 en 68 van die Flora- en faunawet. En dus voor het reeënbeheer onbruikbaar.

Om op een zo uniforme wijze de gegevens over het reewild vast te stellen en te verzamelen hebben de VHR en de KNJV besloten gezamenlijk deze Leidraad uit te geven. Het is een advies aan jagers/beheerders om op uniforme wijze deze gegevens te verstrekken aan de eigen WBE. De WBE stelt de gegevens vervolgens

beschikbaar aan de FBE. De FBE maakt gebruik van de gegevens voor de opstelling van het vijfjaarlijkse faunabeheerplan en de controle op effectiviteit van beheermaatregelen. De jager/beheerder vervult dus een belangrijke rol in het beheer van reeën, niet alleen bij de uitvoering maar ook in het beleid. De verzameling van gegevens, de dataverstrekking, is cruciaal. Zonder data geen valide faunabeheerplan. Doel blijft om te zorgen voor gezonde populaties reeën in Nederland. Uw doel, ieders doel, het doel van de vereniging!

Wij zijn ervan overtuigd dat alle reeënjagers/beheerders hun verantwoordelijkheid voor de volle 100% zullen nemen. De VHR zal hen daarin bijstaan door het geven van voorlichting en cursussen, maar ook door het verstrekken van de wildmerken. Alleen door deze wildmerken is het mogelijk een goed en correct registratiesysteem op te zetten. Daarnaast is het wildmerk ook onmisbaar bij de nieuwe regelgeving met betrekking tot de verplichte wildkeuring die per 1 januari 2008 wordt ingevoerd. Het wildmerk is nodig in verband met de eerste beoordeling van het geschoten dier door de gekwalificeerde jager/beheerder en de traceerbaarheid die Verordening EG-178/2002 voorschrijft, alvorens een dier in de handel wordt gebracht.

Door dit alles zou je haast de indruk krijgen dat onze natuur zich laat vangen in cijfers. Veel mensen denken dat waarschijnlijk ook. Het is echter eerder het vergelijken van cijfers dat ons iets kan vertellen over hoe het met onze natuur gaat. In het veel genoemde streven naar 'evenwicht' geloof ik niet. Er zal nooit sprake zijn van een evenwicht, zeker niet in een land als het onze waar de mens nu eenmaal bepaalt hoe die natuur er uit mag zien. Soms hoe ze willen dat de natuur er uit moet zien.

Nederland bestaat uit vele zogenaamde 'deskundigen' die allemaal en op elk moment hun, vaak ongenueanceerde, mening geven. Daar worden we niets wijzer van en het kost een gigantische hoeveelheid geld en energie, negatieve energie. Laten we eens proberen al deze negatieve energie om te zetten in een positieve energie. Daarmee zullen we in staat blijken problemen op te lossen, zelfs de controverses in het beheer van onze edelherten, damherten en wilde zwijnen. Goede en eerlijke voorlichting is van groot belang zeker aan onze jeugd (ze schijnen geen interesse meer te hebben voor natuur, ze zijn er zelfs bang voor) en aan mensen die wonen in stedelijke agglomeraties die inmiddels alle gevoel voor de werkelijke natuur en de daarin levende 'vrije' fauna kwijt zijn. Eerlijk gezegd komt het ree er nog het beste van af, het eigen gedrag van het ree is daar debet aan maar ook de manier waarop reeënjagers/beheerders altijd met het beheer zijn omgegaan.

Ik wens u allen veel wijsheid en vooral een gezond 2008.

Marien Greep

rondhangen en alleen maar kijken of het vlees goed is. Proeven nemen en testen laten uitvoeren. Ik wil veel liever in een slagerij werken. Gewoon met je handen en het vak bezig zijn. Ik ben toen, 48 jaar geleden, bij de slagerij in Oene gaan werken. De toenmalige eigenaar slachtte zelf zijn koeien en wist hoe je een goede worst moest maken. Niet lang na mijn indiensttreding wilde de eigenaar ermee ophouden. Ik heb de slagerij overgenomen. En die heb ik nog steeds en straks mijn zoon. Alles blijft in de familie. We zijn ook een beetje groter gegroeid. 22 man fantastisch personeel voorzien we van een goede boterham. Twee winkels hebben we en natuurlijk de eigen slachterij. Zo langzamerhand is het een high-tec bedrijf geworden, en we werken ook veel voor der-

lijk al dood aangeleverd. Deels kopen wij het, maar er zijn veel jagers die het dier panklaar door ons laten voorbereiden. Breng gerust een oude keiler en laat er worst van maken, heerlijk. "Gerrit, wat vind jij nu het lekkerste wild". "Ik kies toch voor ree en dan snel gevolgd door wild zwijn. Dan praat ik over krachtig vlees met een eigen smaak".

In een slachterij moeten we in het kader van de volksgezondheid uiterst hygiënisch werken. Daarvoor bestaan boeken vol met regelgeving waar wij ons aan moeten houden. En dat moet ook. We hebben het over vlees dat op ons bord terecht komt. Elk stukje van de koe is traceerbaar. Waar komt het vandaan, wanneer is het geslacht, gekeurd, etc. Dat geldt voor de biefstuk van het dier net zo goed als voor de ingewanden, de huid en de kop. Voor het wild dat wij verwerken geldt min of meer hetzelfde. Via de afschotmel-

Wat is er zo mooi aan Oene, plaatsje aan de IJssel?

DE ZELFSLACHTENDE SLAGERIJ GERRIT TER WEELE & ZOON

Zin in een leuke dag? Tuurlijk, altijd. Pak de kaart van Nederland, zoek naar het plaatsje Oene (ligt aan de IJssel, in de provincie Gelderland en niet ver van Epe), vermijd snelwegen, alleen maar binnendoor rijden, geniet van het landschap en dan komt je na een aangename rit in Oene. Oene is leuke hotelletjes, een echt dorps café, lokale cultuur en geschiedenis. Oene is slagerij Gerrit ter Weele & Zoon. De zoon is Herman. De hele familie werkt in de zaak, een familiebedrijf dus. Nu ben je in Oene aangekomen. Zet die auto neer, loop gezellig door het dorp en reserveer alvast voor een biefstukje brood bij het plaatselijke café-restaurant Dorpszicht voordat u de slagerij van Gerrit binnengaat. Doe je de deur open dan valt je mond open, de smaakpapillen maken overuren, je neus snuift verse kruidnagel en likkebaardend kijk je naar gedroogde hammen. Je ziet hele achterbouten van het wilde zwijn en een verscheidenheid aan droge worstsoorten.

Gezellig is het er ook, daar zorgt Gerrit's charmante echtgenote wel voor. Praat met de medewerkers, laat je adviseren en je gaat met de mooiste spullen de winkel weer uit. Sucadelappen, een biefstuk van de haas of een ander mooi stuk van zelf geslachte vrouwelijke dikbillen, goed gemest en mooi geleeft in de IJssel uiterwaarden. Je koopt hun kruidige droge worst, een specialiteit. Misschien ook droge worst van wildzwijn en een aantal onsjes van heerlijke rauwe hammen, van 't varken, wild zwijn of hert. Verwen jezelf. Een kwartiertje in de winkel van ter Weele is goed voor uren culinair genot. Zoals iedereen weet begint culinair genieten met de aanschaf van top ingrediënten. Je moet er even voor rijden, maar dan heb je ook wat.

Wat ik hiervoor heb geschreven heb ik gedaan, niet één keer maar wel meerdere keren en zal het nog vele malen blijven doen. Maar wat ik ook gedaan heb, is een kijkje gaan nemen in de keuken van Gerrit en Herman. Hoe word je nu zelfslachtende slager en waarom? Wat drijft je om topkwaliteit te leveren zodat je de beste biefstuk van Nederland hebt? Dat zegt ter Weele zelf niet, nee, dat zeggen anderen, zoals culinair journalist Felix Wilbrink van de Telegraaf. Ook driesterren kok Johnny Boer van de Librije uit Zwolle haalt zijn vlees en bijzondere worsten uit Oene. Dus waarom wij ook niet? Ik bedoel maar. Die jongens weten wat goed is.

Gerrit is opgeleid als keurmeester. "Moet dit nu mijn leven zijn, dagelijks in slachterijen

den. Ik bedoel daarmee vooral het werken met grofwild. Voor Het Nationale Park De Hoge Veluwe slachten en verwerken wij alle geschoten wilde zwijnen en herten in wild pakketten. De vraag is zo groot dat de pakketten gekscherend gezegd al verkocht zijn voordat het dier geschoten is. Hetzelfde doen we ook voor de Lionsclub in Nunspeet, die laat door ons al het wild verwerken dat in de WBE De Vale Ouwe wordt geschoten. Mooie initiatieven vind ik dat. De inkomsten worden goed besteed, ze worden meteen weer terug de natuur in geploegd. In het Park voor publieks facilitaire zaken en bij de WBE de Vale Ouwe en de Lionsclub direct terug de natuur in om het aantal verkeersslachtoffers aanzienlijk te verminderen door het plaatsen van wildspiegels". Dat is mooi!

"Slachten doen wij meestal op de maandag. De dieren worden al vroeg gebracht, dan snel aan het werk om voor de lunch alle dieren in de koeling te hebben hangen. Een week blijven ze zeker in het bot hangen. Vakjargon voor het besterven is dat. We slachten net zoveel dieren dat we een week vooruit kunnen. Dus wat je nu in de winkel ziet liggen is van de dieren die twee weken daarvoor zijn geslacht. Zo verkoop je rijp vlees, zo verkoop je kwaliteit. Het wild, herten, reeën en wilde zwijnen, wordt natuurr-

ding en het loodje is het geschoten stuk wild traceerbaar. Bij zelf slachten hebben wij de hygiëne in de hand, bij wild dat in het bos wordt geschoten hebben we dat niet. Daar mag wel verandering in komen. Ik bedoel, de jagers moeten de dieren beter schieten en daarna veel beter ontweiden. Met een schot op het schouderblad bijvoorbeeld, dat meteen dodelijk is, krijg je enorme verbloedingen bij in- en uitschot. Dat is de schuld van de patronen die gebruikt worden. Veel kostelijk wildbraad gaat daarmee verloren. De schoten die iets achter het blad vallen, geven grote risico dat de pens geperforeerd wordt. Ben je snel met het schoonmaken en de manier waarop dan hoeft het geen probleem te zijn. Vaak is het wel een probleem. We krijgen hier beesten binnen, waar het zand en de dennenaalden nog in het beest zitten. Geronnen bloed en pensinhoud nog in de kamer zitten. Het slot is slecht open-gemaakt en daarmee een paar ons biefstuk vernield. De anus met stukje dikkedarm hangt nog in het beest. Ik vind dat het schoonmaken van een ree een serieuze zaak is. Besteed er tijd aan, het komt het wildbraad ten goede. Werk schoon, hoe schoner hoe beter!"

"Ik adviseer meteen na het schot de pens en darmen eruit te halen. Heb je de mogelijk-

heid om het ree thuis waar koeling is verder te slachten doe dat dan. Hang het ree aan de achterlopers op. Zaag het slot open, dat gaat veel beter dan knoeien met een mes of nog erger een bijl. Snij de gehele anus eruit. Borstbeen opensnijden en snij dan door tot ruim in de nek. Buikvlies lossnijden en alles

valt makkelijk naar voren en is simpel te verwijderen. Afspuiten met koud water en rustig laten hangen. Na het uitdruppen meteen de koeling in en als het kan in het bot het ree minimaal een week laten hangen. Daarna pas verder uitsnijden, portioneren, verpakken en invriezen. Is het niet mogelijk het ree te slachten op een plek waar water en koeling aanwezig is, probeer dan wel het dier op te hangen en voor het slot de zaag te hanteren in plaats van het mes. Een goede ijzerzaag of kapzaagje functioneert prima en hoort eigenlijk altijd bij het boordgereedschap van de professionele faunabeheerder".

Nu ben ik zelf een redelijk ervaren wild schoonmaker, maar na een ochtend meelopen in de slachterij past bescheidenheid. Slachten, of het nu een koe of een ree is, het is vakwerk. Zoals Gerrit en zijn 22 man personeel dat doen is bijna kunst. Niets gaat verloren, er wordt niks kapotgesneden en het is schoon. Zo moeten we het allemaal doen. Slacht dus op een centrale plaats, zorg voor koeling, zeker in de zomer een absolute voorwaarde. Draag bij het slachten van die plastic handschoentjes, dat is goed voor het vlees en veilig voor jezelf. Je wil niet weten wat voor bacteriën op de huid van een geschoten ree zitten, laat staan in de pens

Foto: J. Huttinga

en darmen. Werk niet alleen hygiënisch maar ook veilig.

Note van de redactie

In een volgend nummer van *Capreolus* zullen wij uitvoerig ingaan op de nieuwe hygiëne maatregelen uit Brussel (EG-178/2002) en wat dat betekent voor de wildverzorging na het schot in het veld. Gerrit ter Weele heeft toegezegd zijn expertise aangaande wildverzorging voor publicatie in *Capreolus* ter beschikking te stellen. Zoals een ieder weet zijn de pilotcursussen voor de eerstelijns keuring door de wildbeheerders net achter de rug. Ook daar zullen wij over berichten.

Ree en hert is interessant vlees. Ten opzichte van bijvoorbeeld een varken en gewone koeien zit er veel biefstuk aan en verder goed goulash vlees van schouder en nek. Afval is er bijna niet. "Wat ik eigenlijk nog

wel wil is een misverstand wegwerken. Er zijn mensen die denken dat voor worst afvalvlees wordt gebruikt. Dat is helemaal niet waar. Een mooie worst is een kwaliteitsproduct en wordt van kwaliteitsvlees gemaakt. Een worst maken van de borstlappen van een wild zwijn die doorbloed zijn van het schot zal je bij mij niet zien gebeuren. Zo'n worst is niet te eten. Nee, ik gebruik daar schoon en zuiver vlees voor. Een worst moet ook smaken naar het vlees van het dier, niet naar geronnen bloed of andere rotzooi. Kruiden versterken alleen de smaak en geven het iets pittigs.

Sinds een aantal jaren zijn we ook lid van het worstmakersgilde, zoon Herman zet zich daar voor in. Daar lid van zijn is een uiting van serieus bezig zijn met je vak. Kennis uitwisseling met collega's, elkaar helpen en van advies dienen. Het product wordt er

alleen maar beter van en daar profiteert de consument dan weer van. Voor ons is het leuk, voor jullie goed. In huis maken we wildragouts, we trekken bouillons, we bakken en braden. We hebben drie manshoge professionele ovens staan die bijna continue draaien. Een restaurant zijn we niet, ook zijn we geen koks. Ik lees wel veel over koken, zie soms een recept dat me aanspreekt en probeer het dan uit. Met een kritische inslag naar jezelf en een goed gevoel voor smaak kom ik met mijn gerechten tot een mooi niveau. Ik ben geen Johnny Boer of Peter Klosse, ik ben Gerrit ter Weele, zelfslachtende slager uit Oene.

Het is bijna Kerst. Een tijd van samen zijn, overdenking, een mooi glas wijn en een smaakvolle dis. *Capreolus* heeft Gerrit ter Weele verleid een tweetal recepten uit handen te geven. Ga aan de slag en eet smakelijk.

Kerstmis

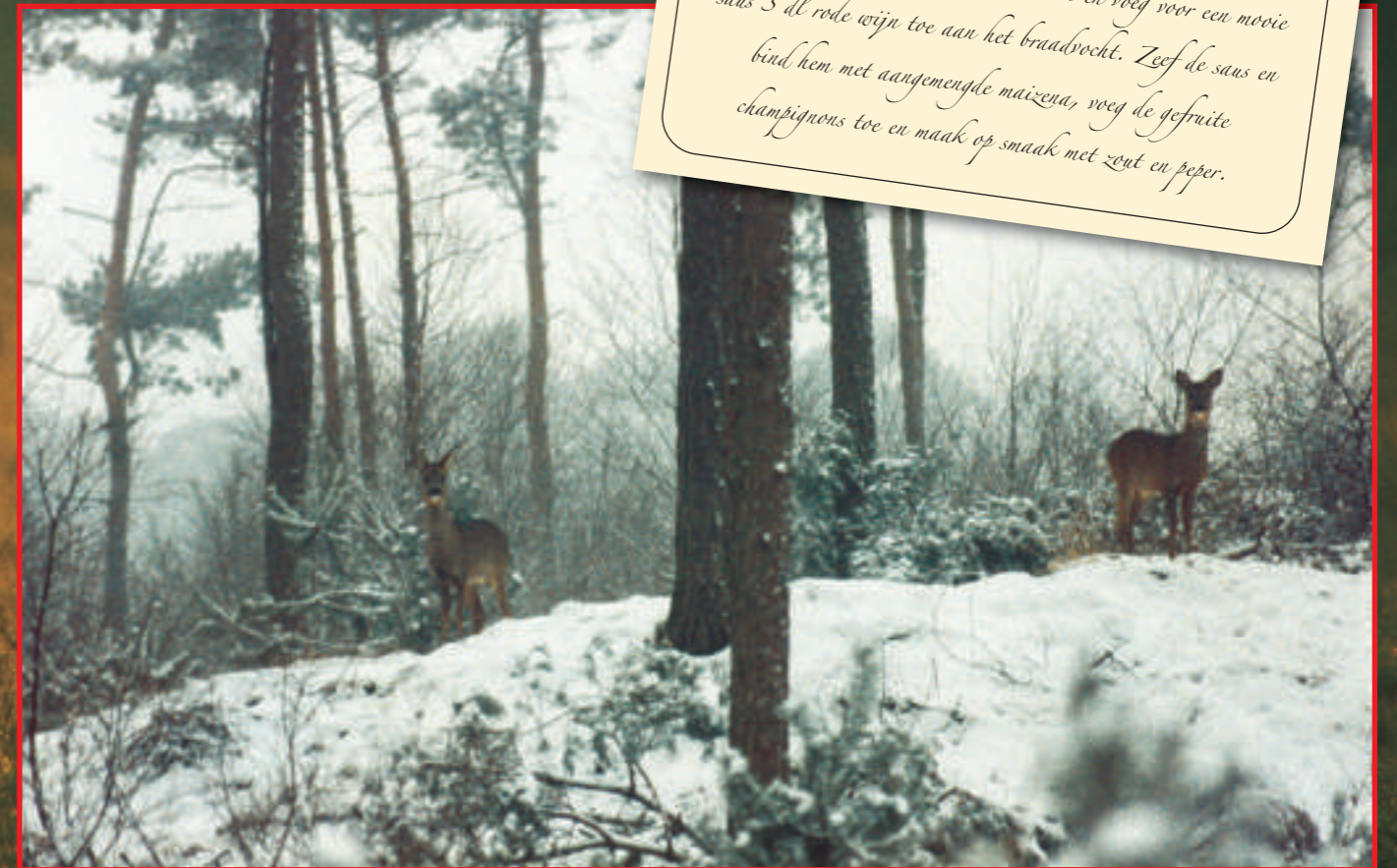
Als voorgerecht een carpaccio

Tuist in dit koude voorgerecht komt de fijne smaak van ree goed naar voren. Gebruik van de achterbout de bovenbil, ook wel de ronde bil genoemd. Ontvriezen een paar uur in de vriezer leggen. Vlak voor serveren de bil op de machine heel dun snijden en mooi op een bed van rucola sla draperen. Het geheel besprenkelen met olijfolie. Gebruik daarvoor wel een heel goede olijfolie, eentje met smaak. Over de hangesneden reebil strooit u geroosterde pijnboompitten en schaafsel van een pittige Parmesaanse kaas. Op smaak maken met gemalen grof zout en grof gemalen peper. En Gerrit zelf doet er dan nog een theelepel Marie mosterd gemengd met mierikswortel bij. Voilà.

Kerstmis

Hoofdgerecht

Neem een gehele reebout. Insmeren met zout en peper. In een braadslee of pan met 150 gram boter 10 minuten in een op 220 graden voorverwarmde oven aanzetten. Neem nu 3 dl wildbouillon, 4 gepette jeneverbessen, 2 gehakte uien en een theelepel rozemarijn en voeg dit toe aan de bout in de braadslee of pan. Laat het geheel 120 minuten op 180 graden garen. Fruit 350 gram champignons en leg ze even terzijde. Neem van de 120 minuten garen de sels uit de oven. Houd de bout warm en voeg voor een mooie saus 3 dl rode wijn toe aan het braadvocht. Zeef de saus en bind hem met aangemengde maïzena, voeg de gefruite champignons toe en maak op smaak met zout en peper.

Fotowedstrijd

Swarovski, Zeiss, Laica, Fjäll Råven, Deerhunter, Laksen, Hanwag, Baron en Hemker & Bekking sponsoren een fantastische natuur fotowedstrijd.

Een vakjury bestaande uit Eline Verwoerd, Jan Huttinga en Jos Eras beoordelen de inzendingen en zullen uiteindelijk de winnaars kiezen. Mooie prijzen zijn door de sponsors ter beschikking gesteld. Wat dacht je van de nieuwe Swarovski 8,5 x 42 EL verrekijker of de Zeiss Conquest 8 x 50. Kleding van Deerhunter en Laksen, schoenen van Hanwag en cadeau-bonnen van Hemker & Bekking, het zit alle-

maal in het prijzenpakket die een waarde vertegenwoordigt van meer dan 10.000,-

De wedstrijd is 1 september j.l begonnen en loopt door tot 31 januari 2008. Dan sluit echt de mogelijkheid om foto's in te zenden. Ga naar de website van Hemker & Bekking, www.hemker-bekking.nl en schrijf je in voor de wedstrijd. Pak je camera en trek de natuur

in. Geniet, kijk en probeer het mooiste of meest bijzondere vast te leggen in digitale bestanden. Stuur het per mail naar Hemker & Bekking en wacht rustig af. Je foto's worden op de site van Hemker & Bekking gezet en zijn voor iedereen te bekijken. Naast de vakjury stemt ook het publiek via de site mee voor de beste en spannendste foto. In maart 2008 vallen de prijzen.

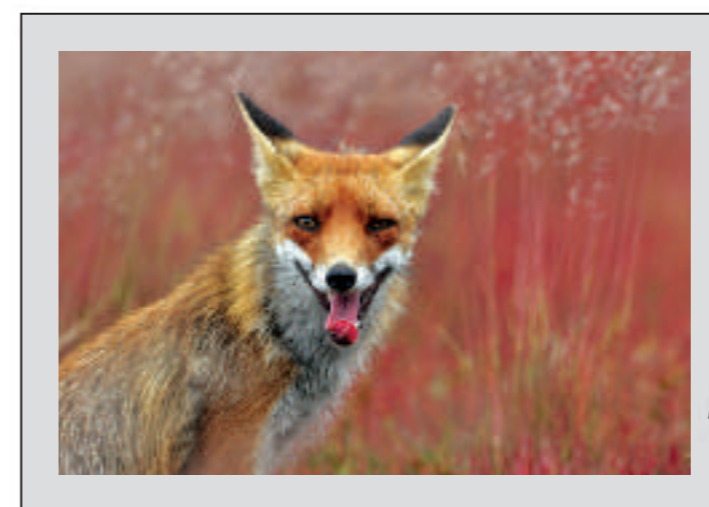
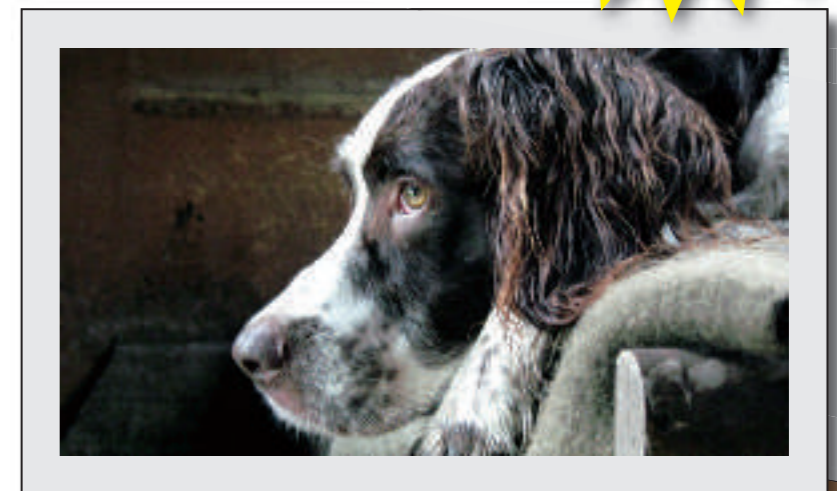
Härkila, Le Chameau, Meindl,

€ 10.000,-
AAN
PRIJZEN

Ingezonden foto's moeten in één van de volgende categorieën vallen: jacht en beheer in Nederland, jacht en beheer in het buitenland, jachthonden en natuur algemeen. Kijk op de site www.hemker-bekking.nl en www.hb-fotowedstrijd.nl voor alle voorwaarden voor deelname aan deze wedstrijd.

Voor verdere informatie leimuiden@hemker-bekking.nl

Jacob Konter

Door Jan Smit

Wild und Hund 16/2007

Een interessant thema wordt in deze uitgave aangeroerd door Andreas David: management van wilde dieren, jacht en natuurbescherming. 'Management' wil zeggen: 'in de hand houden'. Dat kan met veel dingen, maar met wilde dieren eigenlijk niet, aldus David. Het gaat bij management vaak in de eerste plaats om belangen van mensen die hun eigen 'aanspraken' hebben en de wilde dieren komen vervolgens op de tweede plaats. De grote moeilijkheid doet zich voor, hoe bijvoorbeeld een plaatselijke bevolking te motiveren over mogelijk te introduceren wildsoorten. Wolven vreten schapen, otters vreten vissen, varkens vreten maïs, haviken vreten postduiven, enzovoort. Het bijvoorbeeld zonder meer doodschieten van herten in een cultuurlandschap zonder enig beleid is niet meer van deze tijd en heeft niets meer met jacht of management te maken. Maar helaas, menselijke belangen lopen niet parallel met die van het dier. Dus voorlichting en acceptatie gaan hand in hand en is niet altijd even gemakkelijk.

De vraag bij management is, wat wil de mens waar, op welke manier en in welk tijdsbestek bereiken. Daarbij zou je gebruik moeten maken van de wetenschappen biologie en ecologie, juist in verband met een mogelijk

vóorkomen, de eventuele migratie en de mogelijk dichtheid van een populatie.

Met een knipoog naar de titel van een voordracht 'Indianen zijn overal', zou je kunnen zeggen: hou altijd rekening met de 'inboorlingen'. Want die plaatselijke bewoners moeten alle voor- en nadelen van nieuwe soorten accepteren en een plaats geven. Maar aan de andere kant, als het wenselijk is (door wat voor reden dan ook) dat ergens beren moeten worden losgelaten, is het dan wijs om eindeloos met een aantal dorpelingen te gaan onderhandelen? Dan komt bruintje er nooit! Management lijkt ook vaak niet nodig. In bestaande grotere ecosystemen regelt de natuur het allemaal zelf, ook zonder jacht, net zoals dat eeuwen geleden altijd het geval was. Het begrip management wordt voor te veel menselijke activiteiten en belangen 'misbruikt'. Is het management om nestkasten op te hangen? Om het waterpeil te verhogen? Om ingrijpend een biotoop te wijzigen? Terreinen af te sluiten? Valt het ree bejagen onder 'diermanagement'? Is eenden schieten management?

Jacht en de daaruit voortkomende motivatie en bescherming kunnen wel onderdeel zijn van management. Om bijvoorbeeld met wetenschappelijke biologische onderbouwing begrip te kweken om oorspronkelijk aanwezige diersoorten weer te introduceren. Verstand van jacht en bescherming kunnen de kennis

doen toenemen hoe een dier in een biotoop met andere populaties zou kunnen overleven. Jacht, bescherming en diermanagement zijn in feite afzonderlijke grootheden, die elkaar kunnen aanvullen, tot voordeel van het ecosysteem!

Kaliber, kogel en kapotschieten

Wolfram Osgyan vertelt iets over vleesbeschadiging, bloeduitstorting en kaliber. Als je oudere jagers vraagt hoe veertig jaar geleden de beschadiging met bijvoorbeeld de 8x57 of de 9,3x72 verliep, vertellen ze dat dit wel mee viel. Het leek alsof deze vrij langzame en zware patronen weinig schade aanrichtten. Osgyan zet daar vraagtekens bij, omdat er vroeger minder op vleesbeschadiging gelet werd dan nu, de hygiënische eisen van toen waren ook nog niet zo vergaand. Men sneed de slechte plekken weg en een kiloetje meer of minder was niet zo heel belangrijk, er bleef genoeg over en men maakte zich weinig zorgen over smaakvermindering.

Nieuwe patronen deden hun intrede en de vereisten waren dat de snelheid hoog moest zijn, het wild liefst ter plaatse moest liggen en dat er weinig vleesbeschadiging op zou treden. Dat zijn eisen die nauwelijks tegelijk zijn te verwezenlijken. Hoewel het vel veel verhult, kan de schade daaronder soms aanzienlijk zijn, meer dan vroeger. Dertig, veertig jaar geleden was het zo, dat over het algemeen een paar jagers veel wild schoten, men bouw-

WEBWINKEL 7 DAGEN, 24 UUR

Nu nog snel bestellen Poutsma's meesterwerk
'**Waar leven reeën**', slechts €12,50
of het makkelijk leesbare cursusboek
'**Reeënbeheer**', €20,-.

Video en DVD van de film '**Capreolus Capreolus**',
50minuten. Deze film moet u hebben, u wilt 'm hebben.
Respectievelijk voor €17,50 en €21,50.

Steun de vereniging met de aanschaf van een paar stropdassen, een hoedinsigne, wenskaarten, posters, leuke boekjes van Wil Huygen en Jan van Haaften, het cursusboek of de film. Koop een aantal en schenk het uw vrienden of gebruik het als relatiegeschenk.

Foto: J. Hendriks

Surf naar www.reewild.nl, click webwinkel en bestel. Nadat uw geld binnen wordt het bestelde omgaand naar u toegestuurd. Voor verdere voorwaarden kijk op de website.

Nieuw: Whiskykookboek van Jaap Vissering

'Whisky Et eten, hoe het levenswater gerechten verrijkt' luidt de titel van het nieuwe (kook)boek dat Jaap Vissering het licht heeft doen zien. In dit boek wordt een brug geslagen tussen whisky en gastronomie. Whisky verwerkt als smaakelement in een gerecht, of een geselecteerde whisky in het glas naast het bord. Dat levert verrassende, unieke, uiterst fraaie en niet eerder waargenomen smaakelevingen op.

Vissering: "Als je whisky gaat ontdekken, ervaar je een steeds breder wordend spectrum aan smaken en aroma's. Door het *water of life* te combineren met spijs, wordt de ontdekkingsreis nog intensiever en rijker. Je proeft heerlijkheden die je op je weg nog niet eerder bent tegengekomen."

Het boek is voorzien van tientallen recepten waarin whisky's zijn verwerkt. Ook het fenomeen whiskydiner komt rijkelijk aan bod: gerechten en whisky's die op smaak bij elkaar zijn gezocht. Uiteraard staat er bij een whiskydiner ook een karaf water op tafel: de whisky is om te proeven, het water om te laven.

Hoe het levenswater gerechten verrijkt
Hoe whisky een reerug verrijkt

De hoofdstukken zijn op thema's ingericht. Voorbeelden daarvan: whisky Et sushi, whisky Et schaal en schelpdieren, whisky Et surf ' turf, whisky Et wild, whisky Et barbecue en nog een aantal meer. 'Whisky Et eten' is voorzien van full colour illustraties en tongstrelende aanbevolen whisky's, voor in de keuken en op de dis.

Foto: J. Hendriks

'Whisky Et eten, hoe het levenswater gerechten verrijkt' is voor €17,50 verkrijgbaar bij de boekhandel en internet mediawinkels. ISBN: 978 90 274 5777 6, uitgeverij Spectrum te Utrecht.

baron
COUNTRY

De **Baron Country** collectie bestaat uit een hoogwaardige en tot in de details afgewerkte serie (jacht-)tassen en geweerfoudralen. Gemaakt van sterk waterafstotend canvas en enkele modellen nu ook in bruin waterafstotend Florentine suède. Afgezet met leren randen en koperen gespen.

Alle tassen en foudralen hebben 3 jaar garantie voor fabricage- en materiaalfouten.

Kijk voor de hele Baron Country collectie op www.hemker-bekking.nl/webwinkel bij 'tassen'.

Nieuw in de collectie:
geweerkoffer 4033 €189,-
patroonkoffer 4034 €145,-

HEMKER BEKKING

TWELLO Wijnheidsstraat 5 7391 ZT TEL. 0571 276552
BEEK en DONK Brauwerstr. 25-a 5741 CL TEL. 0492 553460
LEIMUIDEN Tuinderij 15-a 2451 GG TEL. 0172 506593
LEEK De Schelp 17 9351 HV TEL. 0594 514291
dinsdag t/m vrijdag 10.00-18.00, zaterdag 10.00-17.00 GRATIS PARKEREN

KIJK OOK EENS OP WWW.HEMKER-BEKKING.NL

de veel ervaring op. Nu zijn er vele jagers die weinig schieten, met alle gevolgen van dien.... Met andere woorden: voor degenen die slechts één of twee dieren per jaar bemachtigen bestaat nauwelijks de gelegenheid om ervaring voor het plaatsen van de kogel op te doen. Komt één kogel slecht terecht dan is het oordeel te snel klaar en kan aanleiding zijn tot een waardeoordeel over die kogel. Osgyan vertelt een slechte ervaring van zijn vader met enkele schoten van de toen populair wordende .222 (onder andere veroorzaakte deze snelle en zwakke kogel een geleiachtige grote interne verwoesting op ree), waarop het kaliber prompt terzijde werd geschoven. Ook een ervaring van een kennis met de vergelijkbare 5,6x50R deed hem van dit kaliber afzien.

Foto: J. Hendriks

In W&H nummer 17 zegt hij iets over zijn favoriete kaliber op ree, de .22-250. Natuurlijk is te verwachten dat hij hiervoor een lans breekt, maar, eerlijkheidshalve zegt hij erbij dat ook heel bepalend is voor de uiteindelijke keuze van een kaliber de loop/kogel combinatie, de sterkte van de kogel, de plaatsing, het al of niet raken van rib of bot, de weefselstructuur van het dier. De foto's die hij laat zien met 'zijn' kaliber tonen weinig verwoesting van het vlees en/of bloeditstorting. Wel een klein in- en uitschot, maar over de verwoesting binnen het lichaam praat hij niet. Hij is zeer te spreken over dit kaliber. In schril contrast daarmee laat hij in- en uitschot zien van een .30-06 op ree, waarvan de verwoesting erg groot is. Hij laadt niet zelf, gebruikt altijd gekochte munitie en dat geeft minder keus voor een optimale kogelconstructie. Hij gaat ervan uit dat de fabrikant goed zal hebben uitgezocht welk type munitie voor welk dier geschikt zou zijn.

Professor Heribert Kalchreuter

In mijn jonge jaren als jager las ik de eerste uitgave van 'Die Sache mit der Jagd', van deze hoogleerde schrijver en dat maakte indruk.

Zijn benadering sprak me aan en gaf mede aanleiding tot mijn gedachten over de jacht die in Nederland nog niet algemeen gangbaar waren. Nu in W&H een interview met Heribert Kalchreuter (foto W&H), naar aanleiding van de vijfde en herziene druk van zijn lezenswaardige boek. Eén passage van dit interview:

Vraag W&H: Vindt u dat uw boek bij de gewone jager aangeslagen is? Antw. H.K.: Het boek was en is in de eerste plaats bedoeld om argumenten te leveren tegen aanvechtbare beperkingen op de jacht. Helaas was het wel zo dat mijn publicaties aanvankelijk aanleiding gaven tot veel tegenstand in onder andere vogelbeschermingskringen. Daar komt nu een kentering in, men ziet dat niet iedere doodgeschoten vogel een regelrechte ramp betekent. Zelfs is het zo, dat men zich nu bedient van mijn argumenten. Indien gesteld wordt dat het geen zin heeft om kraaien te schieten omdat daardoor de natuurlijke sterfte minder zal worden en de voortplanting meer succes op zal leveren, ziet men nu langzamerhand in dat dit fenomeen door te voeren is op bejaagbare soorten. Jacht op bijvoorbeeld trekwild is niet meer zo aan kritiek onderhevig als een jaar of vijftien geleden.

Wild und Hund 17/2007

Hoe komt het toch, dat het wild soms op de loop gaat terwijl er geen verwaaiing is en we ook nog donkere en gecamoufleerde kleding dragen? Heiko Hornung maakt daar een artikel over. Het is bekend dat wild grotendeels kleurenblind is, dus of je nou groen, rood, oranje of wat dan ook draagt, het doet er weinig toe. Wel zijn contrasten van belang, dus wanneer je een geel petje op hebt en een donkere jas draagt, neemt het wild dat beter waar.

Verder is het niet zo dat het wild duidelijk silhouetten kan waarnemen, maar vreemd genoeg, bewegingen worden wel scherp waargenomen en geïnterpreteerd. Dit is onderzocht met leds, bevestigd op armen en benen van de mens. Dat levert bij bewegingen

een patroon op, waar het wild alert op is. Daarbij wordt vooral op de bewegingen van voeten en benen gelet. De specifieke manier hoe de voeten (poten) neergezet worden geeft bij het wild de indruk van gevaar. Het schijnt zelfs zo te zijn, dat daaruit het verschil opgevoeld kan worden tussen mens, roofdier en vogel! Vandaar dat een roofdier zich drukt bij het naderbij sluipen en dat is dan niet om zo weinig mogelijk lawaai te maken, maar om de bewegingen van de poten te maskeren.

Daarom is het bijvoorbeeld voor iemand te paard of op de fiets goed mogelijk om wild veel dichterbij te benaderen dan lopend. Het wild ondergaat bijvoorbeeld de ritmiek van de stap van een paard niet als bedreigend, laat staan van een fietswiel!

Als je berst kun je daar gebruik van maken door een lange mantel aan te trekken waardoor de bewegingen van knieën en voeten verborgen blijven. Vroeger hield men wel een tak met dichte bladeren naast de benen om zo die beweging te verhullen. Nog mooier (en doe dat maar eens in je eigen jachtveld - lachen!) laat één jager gewoon rechtop lopen, de andere houdt zijn heupen vast en loopt gebogen achter hem aan. Het wild zal zo denken met een onschuldige viervoeter te maken te hebben en blijft langer staan!

Wild und Hund 20/2007

Accepteer dat je niet alles weet. Andreas David verbaast zich over de zekerheid, waarmee sommige jagers kunnen vertellen welke geiten er in hun veld lopen, ze zelfs namen geven. Dat ze zelfs precies van jaar tot jaar kunnen aangeven hoeveel kalveren Alie heeft gekregen. Om dan soms te merken dat Alie opeens twee kalveren in plaats van één bij zich heeft... Hoe kan dat nou? Omdat geiten nauwelijks aan te spreken zijn en verwarring maar al te gemakkelijk optreedt; 'oude bekenden' worden zo niet eerder geziene vreemdelingen!

Andreas woont in zijn eigen jachtveld en hoewel hij deskundig is weet hij nog steeds niet zeker of de geit van vanavond ook die van gisteren was. Dat werkt ook door in de bejaging. Het is niet doenlijk om in de schemer zo zeker aan te spreken of de ene geit nou drie kilo meer of minder weegt dan normaal en daarmee al of niet voor afschot in aanmerking zou komen. Vergis je ook niet in eventuele guste geiten. Percentages van tussen de 20 en 50% van de kalveren halen de winter niet en het is dan een beetje voorbarig om een kleine geit die respectievelijk door een roofdier, door een jager in een ander revier of door het verkeer respectievelijk één, twee of drie kalveren is kwijtgeraakt als 'gust' aan te spreken. En voor degenen die altijd de 'toekomstbokken' sparen: bij het afschot van kalveren zitten ook toekomstbokken! Belangrijk is dat van beide geslachten evenredig wordt afgeschoten.

Deer, herfst 2007

Effect van de opwarming van de aarde op hertenpopulaties. Hier beperken wij ons tot het ree. De laatste tientallen jaren is het warmer geworden, hetgeen tot uitdrukking kwam in gemiddelde hogere jaartemperaturen, mildere winters en meer regen. Zachtere winters en een nat voorjaar kan leiden tot meer voedselaanbod en zo zouden ook de geiten met een

beter conditie de kalveren kunnen zetten. De tendens bestaat bovendien dat het CO²-gehalte toeneemt, waardoor de bodem- en struiklaag in een open bos een extra groeiimpuls zullen krijgen, hetgeen natuurlijk goed is voor de voedselvoorziening van het ree. Omdat door de opwarming te verwachten is dat de zomers droger zullen zijn dan normaal, is aannemelijk dat bijvoorbeeld in Zuid-Engeland de negatieve elementen voor een overdadige groei zullen afnemen, waardoor het ree in zulke streken weer minder van de veranderende omstandigheden kunnen profiteren. In een kaartoverzicht wordt duidelijk dat we er de komende decennia van uit kunnen gaan dat het ree zich geleidelijk uit Noord-Spanje, Zuid-West Frankrijk, Italië en Griekenland zal terugtrekken, terwijl de populatiedichtheid in Schotland en Scandinavië (vooral Noorwegen tot aan de Barentssee), zal toenemen. Vreemd genoeg blijkt uit het overzicht ook, dat de dichtheid rond de oevers van de Baltische Golf, Noord-Zweden en West-Finland zal verminderen. Er zal verdere studie verricht worden naar de exacte interactie tussen klimaatveranderingen en de draagkracht van de hertenpopulaties.

jan1.smit@wxs.nl

Wildfotografie Andy van Ommeren

- Edelwild
- Zwartwild
- Damwild
- Reerwild
- Kleinwild
- Moeflons

Expositie:

Natuurcentrum Veluwe

Groot Ginkelseweg 2, 6718 SL Ede

Businesspark Stein 301, 6181 MC Stein-Elsloo

Tel. 046 - 436 05 34

www.andyvanommeren.nl

Van mij en niet van jou!

Dat reebokken er een territorium op nahouden is bij ieder van ons wel bekend. Dat reegeten er ook een territorium op nahouden is bij al heel wat minder mensen bekend. Maar waarom hebben reeën eigenlijk een territorium? En hoe zit dat dan bij de zogenoemde veldreeën? Die zien we immers met velen bij elkaar en lang niet altijd 's winters.

Heel veel diersoorten zijn territoriaal; dat betekent eenvoudigweg dat ze zich een stuk(je) gebied toe-eigenen dat ze als exclusief van zichzelf beschouwen en dientengevolge zullen verdedigen tegen soortgenoten. Als ze dat doen spreken we dus van het hebben van een territorium.

De ene soort doet dat gedurende een korte periode van het jaar, denk aan vogels in de broedtijd, en weer andere soorten doen het jaarrond, denk bijvoorbeeld aan veel predatoren zoals wolven. Sommige soorten verdedigen hun territorium groepsgewijs, denk maar weer aan de al eerder genoemde wolven, en anderen doen dat weer individueel. Bij de ene soort zijn alleen de mannetjes territoriaal, bij de anderen bestaat er ook territorialiteit onder de vrouwen, en bij weer andere soorten zijn beide geslachten territoriaal. Zo zijn er dus heel veel variaties mogelijk op het thema territorialiteit.

Maar wat is nu de reden dat een diersoort zichzelf een territorium toe-eigent? Waarom zou je als individu of groep het risico willen lopen om verwond te raken bij het verdedigen van je territorium? Het antwoord is in principe heel simpel: met een territorium hoop je het alleenrecht te verkrijgen op iets dat schaars is. Een item dat het waard is om te verdedigen. Er is bij territorialiteit altijd sprake van het feit dat het goed dat je je probeert toe te eigenen qua opbrengst groter is dan de kosten die je moet maken bij de verdediging daarvan. Met andere woorden, iets moet het waard zijn om te verdedigen. Het heeft natuurlijk geen enkele zin om iets te verdedigen dat niets opbrengt

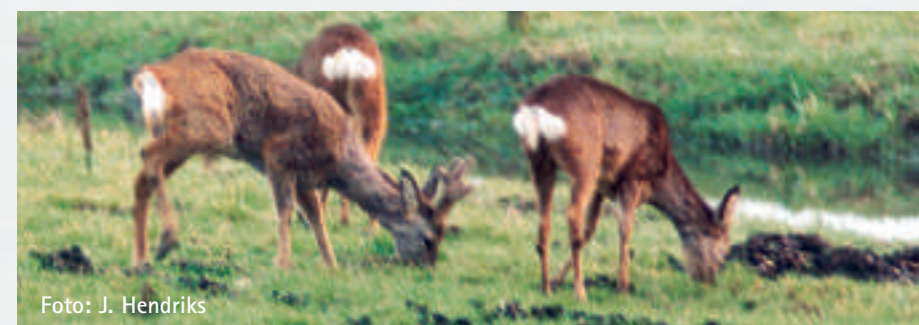

Foto: J. Hendriks

of waarvan de kosten om het te verdedigen astronomisch hoog liggen. In Engelstalige literatuur wordt dit verschijnsel economic defendability genoemd.

Om diezelfde redenen wordt een territorium qua grootte altijd beperkt in omvang. Een voorbeeld ter verduidelijking. Stel dat je een territorium wilt vestigen om toegang te verkrijgen tot goede voeding. In eerste instantie denk je dan: des te groter je territorium, des te groter is dan de hoeveelheid voedsel die je ter beschikking staat. Dus, alles tot aan de horizon is van jou. Probleem is alleen dat er achter de horizon wéér een horizon lijkt te liggen..... Als je die strategie kiest kom je jezelf dus al gauw tegen. Des te groter het territorium, des te meer tijd en energie ben je namelijk kwijt aan het surveilleren in je territorium om te voorkomen dat anderen binnendringen. En des te groter je territorium, des te groter is ook de kans dat er buitenstaanders binnendringen. Het resultaat van deze strategie is dan ook dat je steeds minder 'opbrengst' hebt in de vorm van voedsel ten opzichte van alle moeite die je moet doen om je territorium te verdedigen. Het is dus slimmer om je territoriumgrootte zo te kiezen dat de opbrengst zich goed verhoudt met de kosten die je moet maken.

Voor het ree zijn er drie belangrijke elementen die een rol spelen bij het vestigen van een territorium: dekking, voedsel en rust. Een consequentie van deze economische kijk op het verschijnsel territorium is dat in gebieden die 'rijk' zijn aan deze elementen de territoria kleiner zullen zijn dan die in gebieden die

armer zijn aan deze elementen. Reeën in rijk gestructureerde gebieden hebben daarom dan ook een kleiner territorium dan reeën in kale cultuursteppe. Een reeënwalhalla lijkt daarom op een landschap dat is opgebouwd uit een mozaïek van kleinschalige landbouw, overhoekjes met struweel en bos die door mens en hond met rust worden gelaten en voldoende ruimte om zijn of haar natuurlijke gedrag te uiten.

Maar niet alleen de 'rijkdom' van een gebied bepaalt de territoriumgrootte van het ree, want ook het jaargetijde maakt uit hoe groot je je territorium moet kiezen. Want hoe rijk het gebied ook is, 's winters is er van alles minder dan in het voorjaar en de zomer. Een ree kan dan kiezen uit twee opties: ofwel je territorium vergroten ofwel je territorialiteit op een lager pitje zetten. Een territorium vergroten is om eerder genoemde redenen van verdedigbaarheid echter niet altijd wenselijk, en ook energetisch niet altijd verstandig. Je zou 's winters namelijk meer energie verbruiken met het verdedigen van je territorium dan je er aan voedsel bij zou kunnen vreten. Als ree ben je nou eenmaal voor het overgrote deel van je menu aangewezen op eiwitrijk voedsel. En dat is er 's winters maar mondjesmaat. Wat is dan verstandig? Precies, vergroot je territorium een beetje, wees niet zo territoriaal als in het voorjaar en de zomer en accepteer dus ook soortgenoten in 'jouw' territorium, en - last but not least -, zorg dat je niet te veel kostbare energie verbruikt. Allemaal dingen die het ree doet: zorg dragen dat het winterterritorium net voldoende groot is om je energie uit te halen, nagenoeg niet meer territoriaal zijn tot aan pakweg Maart van het volgende jaar, en de stofwisseling op de waakvlam om energie te besparen. Om deze redenen kun je 's winters grotere spongen reeën tegenkomen dan 's zomers en leeft het ree heel onopvallend en vertoont het slechts activiteiten die ook daadwerkelijk nodig zijn om te overleven. Ze vluchten 's winters ook minder snel dan 's zomers om zo energie te sparen. Niet omdat het 's winters gezelliger is, maar uit pure noodzaak.

En die veldreeën dan? Daarover in een volgend artikelje.

Ronald Brouwer

December 2007.

Tot onze spijt heeft Ronald Brouwer op 20 september 2007 besloten zijn functie als voorzitter van de Vereniging Het Reewild neer te leggen.

Wij betreuren zijn stap maar hebben begrip voor zijn weloverwogen beslissing.

Hij heeft gedurende zijn periode als voorzitter met groot enthousiasme en veel energie een aantal speerpunten van onze Vereniging Het Reewild opgepakt. Ronald heeft zijn werk niet kunnen afronden omdat er onvoldoende draagvlak bleek te zijn in het LB voor zijn handelen. Wij willen als bestuur een woord van dank uitspreken aan Ronald Brouwer.

Tot de Algemene Ledenvergadering van 19 april 2008 zal Marien Greep, lid van het Dagelijks Bestuur de taken van Ronald Brouwer overnemen als waarnemend voorzitter van de Vereniging het Reewild.

Wij wensen u allen prettige kerstdagen, een goede jaarwisseling en vooral een gezond 2008.

Het Dagelijks Bestuur

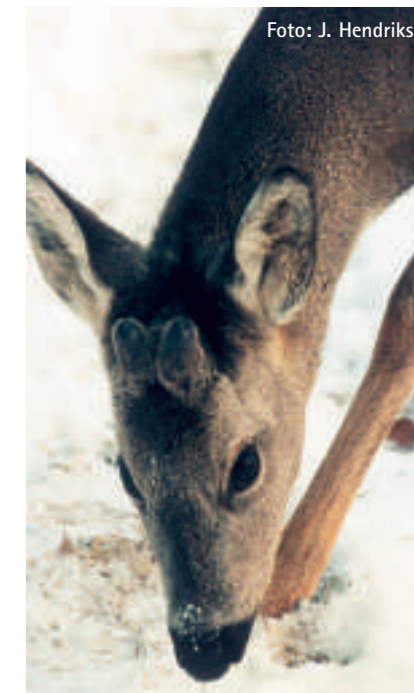

Foto: J. Hendriks

REEWILDCURSUS LIMBURG

In Januari 2008 wordt door de Vereniging Het Reewild, regio Limburg voor de 14e maal een uitgebreide cursus Reewildbeheer georganiseerd. De cursus wordt gegeven door enige deskundige reewildjagers uit de Regio Limburg en behandelt de biologie, het beheer en bejaging van het reewild met aandacht voor ballistiek, aanspreken van reewild, bepaling van de ouderdom van het geschoten stuk, schottekens, nazoek en ontweiden. Indien mogelijk wordt ontweiden en slachten gedemonstreerd in de praktijk.

De cursusavonden worden eenmaal in de veertien dagen gehouden (te beginnen eind januari) op een locatie in Midden-Limburg in de buurt van Weert. Er worden ongeveer 8-9 cursusavonden gegeven afgesloten door een praktijkdag waar het draagkrachtmodel van Dr. Jan van Haaften in de praktijk wordt getoetst in een reewildbiotoop. De cursus wordt afgesloten met een multiple-choice quiz. Diegenen die de test halen worden beloond met een certificaat en insigne.

De kosten bedragen €180,- voor leden van Het Reewild en €210,- voor niet-leden (incl. lidmaatschap Ver.Het Reewild)

Opgave schriftelijk, per brief, fax of E-mail aan het secretariaat van de Regio Limburg: H. Stassen Tungelersdorpstraat 107 6005 RH Tungelroy Tel.: 0495-561549
E-mail: stassen-stoker@hetnet.nl A.Rutten, voorzitter bestuur VHR regio Limburg

BASISCURSUS REEWILD

De regio Noord/Zuid-Holland en Utrecht van de Vereniging Het Reewild (VHR) is van plan om in februari 2008 de 'Basis cursus Reewild' te geven.

De locatie zal worden afgestemd op het geografische zwaartepunt van de aanmeldingen. De cursus is bestemd voor allen die geïnteresseerd zijn in reewildbeheer. De cursus beslaat 4 avonden of 2 halve dagen.

De kosten bedragen €100,- (incl.cursusboek) voor leden van VHR, en €130,- (incl. cursusboek en 1 jaar lidmaatschap van VHR) voor niet-leden.

Aanmeldingen (voor 15 jan. 2008) bij:
Secretariaat VHR- NZ-H en U
Maarsbergseweg 2
3941 MJ Doorn.

Foto: J. Hendriks

Wie is gevaarlijk

Gedragsverandering door jacht

Er zijn veel voorbeelden, die aantonen, dat wilde dieren door bejaging hun gedrag veranderen. Er is geen enkele twijfel aan, dat zij de mensen en hun bedoelingen uitstekend kunnen inschatten. Zij herkennen wie gevaarlijk is en wie niet.

Denk bijvoorbeeld aan de kraaien, die er luid krassend vandoor gaan als een jager aan de horizon opduikt. Dezelfde kraaien marcheren echter zonder schuwheid achter de ploeg aan om wormen te vangen, en ze lopen in het park tussen de mensen door om brood te bedelen. Of denk maar aan de steenbokken in de Alpen. Waar ze niet bejaagd worden, laten ze wandelaars tot op enkele meters naderen, zonder zelfs op te staan. Terwijl overal waar ze van tijd tot tijd bejaagd worden ze net zo schuw zijn als gemzen.

Gemzen gedragen zich overigens niet anders. In de buurt van kabelbanen of berghotels zijn ze vaak verbazend tam. In eenzame delen van het terrein vluchten ze zodra jager en hond verschijnen.

In het Zwitserse nationale park het Engadin, waar het roodwild al 90 jaar niet meer wordt bejaagd en de mensen niet van de paden mogen, loopt het op klaarlichte dag op de almen. In de bronsttijd kan men op veel plaatsen roedels van 30 stuks en meer bewonderen. Maar ook het gedrag ten opzichte van elkaar verschilt veel van wat we van intensief bejaagd roodwild gewend zijn.

De jacht traint de reeën

Zouden reeën niet miljoenen jaren lang onder invloed van vijanden hebben gestaan, dan zou hun lichaamsbouw, hun uiterlijk en hun gedrag zeker anders geweest zijn. Zonder predatiedruk zou de soort – zoals wij die kennen – zeker niet voorkomen. Maar laten we onze beschouwingen tot de laatste honderd jaar beperken. In grote delen van Nederland bevonden de reeën zich gedurende de tweede helft van de 20e eeuw nog in een pioniersfase. Zo werden landschappen gekoloniseerd die daarvoor lange tijd nagenoeg vrij van reeën waren. De bejaging was – met delen van Duitsland, Zwitserland en Oostenrijk vergeleken – aan de spaarzame kant. Daarmee was voor het reewild ook de mogelijkheid om uit ervaringen te leren beperkt. Des te intensiever (of langer) er gejaagd wordt, des te vaker reeën de gelegenheid hebben om de jachtmethoden van mensen te bestuderen. Het beste voorbeeld daarvoor zijn die jachtvelden waar (legaal of illegaal) vanuit de auto wordt gejaagd. Waar dat vaker het geval is vluchten reeën zodra een auto vaart mindert of stopt. In andere jachtvelden daarentegen blijven reeën gewoon staan.

Maar ook de 'nette' jager laat negatieve indrukken achter. Reeën herkennen hem en zijn bedoelingen en veranderen hun gedrag in overeenstemming daarmee. De jager in het veld gedraagt zich volkomen anders dan wandelaars, ruiters of joggers. Hij doet zijn best de reeën niet te verontrusten. Daarom berst

(sluip) hij heel voorzichtig. Predatoren gedragen zich echter net zo. Ook de Lynx sluip uiterst voorzichtig. Zou hij dat niet doen dan kwam hij nooit dicht genoeg bij de reeën, want alleen door een zeer korte sprint kan hij ze bereiken. Onze bewegingen lijken veel op die van de Lynx.

Reeën hebben al lang begrepen dat mensen die lawaai maken en zich ongegeneerd bewegen, niet gevaarlijk zijn. Wie echter stil is en sluip, is onmiddellijk verdacht. En natuurlijk zien de reeën ons meestal vroeger en vaker dan wij hen.

Jachtsystemen worden herkend

Laten we eens naar onze hoogzitten kijken. De meeste worden volgens een duidelijk systeem geplaatst, namelijk aan randen. Hetzij buiten de bosrand op het veld of binnen de bossen op de rand van oude- en jonge opstanden, langs boswegen en sleuven. Dat zijn verticale structuren (grenslijnen) die door reeën graag worden benut. Natuurlijk begrijpen ze in de loop van diverse generaties dat er daar extra gevaar dreigt. Want ieder ree ervaart gedurende zijn leven meer dan eens hoe op zulke plaatsen soortgenoten om het leven komen. Daar komt nog bij dat overgangen (wegen, bosranden e.d.) gelijktijdig ook lichtovergangen zijn. Daarmee hebben reeën dan ook problemen. Ze voelen zich in het donkere bos veel veiliger dan op de lichte weg, sleuf, of op de vlakte. Op de voedselrijke kaalslag begeven ze zich pas in de late avond of vroege morgen, ondanks dat ze een vast eet- en verteringsritme hebben en dus ook gedurende de dag regelmatig voedsel op moeten nemen. Ze doen dat echter liever in de dekking.

Als ze zich onzeker voelen, verplaatsen ze zich zo lang mogelijk via de dekking en steken lichte plekken als die onvermijdbaar zijn, altijd zo snel mogelijk over. Als de dekking tot het midden van het lichaam reikt, (hoog gras, bosopslag), voelen ze zich echter redelijk veilig. Soms ziet men, als men met de auto door het bos rijdt, een ree dat een paar meter naast de weg stokstijf in zulk soort dekking staat, ons

Wie niet

Foto: J. Hendriks

fixeert, maar – zolang we niet uitstappen – niet vlucht. Ontbreekt die dekking, in oud bos met een kale bodem, dan is de vluchtafstand aanzienlijk groter. Het grootst daar waar af en toe uit de auto wordt gejaagd.

Jachtmethoden afwisselen

De jager doet er goed aan niet steeds dezelfde jachtmethode te gebruiken. Zet een hoogzit ook eens midden in de opstand in plaats van aan de rand. Laat reeën eens voorzichtig, waar het gaat, diskreet in beweging brengen (druk-

Onze aanbeveling is dan ook niet deze of een andere jachtmethode, maar de verscheidenheid, de afwisseling, van methoden.

ken). Men kan met twee personen ook prima met een voertuig (auto, trekker, motor) jagen, zonder voor langere tijd schuwheid op te bouwen en zonder de methode aan de reeën te verraden, zolang men een helper laat rijden, in de nabijheid van het wild af(uit-)stapt, terwijl het voertuig door rijdt. Deze methode was aan het begin van de twintigste eeuw bij het jagen van rood-, dam- en reewild zeer populair, toentertijd natuurlijk met paard en wagen. Belangrijk daarbij is dat pas geschoten wordt als het voertuig verdwenen is. In Duitsland worden geiten en reekalveren de

laatste jaren steeds vaker op zogenaamde drukjachten geschoten. Deze vinden meestal plaats met de inzet van zeer weinig jagers. Soms echter met de inzet van zeer veel jagers en dan lijkt het meer een drijfjacht. Deze drukjacht methode werkt in het begin zeer goed omdat de reeën deze methode niet kennen. Des te vaker gedrukt of gedreven wordt des te sneller de reeën tot de juiste slotsom komen en leren ermee om te gaan. Hun meest effectieve, en meest gebruikte overlevings-recept is dan het zich drukken en het gevaar simpel uitzitten.

Reeën zijn niet dom

Iedere jager kent de volgende situatie: een sprong reeën staat op een weiland. Eén ervan wordt vanaf een hoogzit geschoten en zakt in elkaar. De anderen zijn even in de war, komen echter zeer snel tot rust en grazen verder. Veel jagers denken dat één en ander ongemerkt is afgelopen. Dat is niet het geval, want we moeten toch eenmaal onze hoogzit verlaten om het geschoten stuk op te halen en te verzorgen. Hoewel de andere dieren inmiddels verdwenen zijn, zijn ze beslist in de nabijheid en wachten in de dichtstbijzijnde dekking op hun spronggenoot. Daarom zien ze ons, dan wel doordat we sporen nalaten op de plaats van afschot zoals onze lucht, die van onze hond, bloed en maaginhoud van het geschoten ree enzovoort. Dat alles wordt door de overlevende reeën waargenomen, of op het moment zelf of in ieder geval de volgende dag. De reeëit die dat vaker meemaakt, verandert haar gedrag. Dat wordt weer door andere

Door Bruno Hespeler

reeën geregistreerd, waarop ook die hun gedrag aanpassen. Tenslotte wordt dit veranderde gedrag tot traditie, die aan volgende generaties reeën doorgegeven wordt.

Als ik iedere dag in het veld ben dan kennen de reeën mijn auto. Die ruikt voor hen volledig anders dan een zelfde type auto van een ongevaarlijk mens. Steek zelf je neus maar eens in verschillende auto's. In onze auto bevindt zich misschien een wildbak met zijn sterke lucht, onze eigen geur die de reeën zeker kennen en de geur van onze hond. De reeën weten de combinatie te maken tussen ons verschijnen en het voertuig.

Het voorbeeld lynx

Veel jagers willen er niet aan dat de lynx voorzichtiger jaagt dan zij zelf en de reeën in geen geval uitroeit. In het kleine land Slovenië werden in de zeventiger jaren weer lynxen uitgezet en deze hebben inmiddels bijna het hele land weer gekoloniseerd en ze worden zelfs weer spaarzaam bejaagd. Tegelijkertijd zijn de afschotaantallen aan reeën voortdurend gestegen.

Wat is nu het onderscheid tussen onze manier van jagen en die van de lynx? Wij mensen hebben relatief kleine jachtgebieden, waarin we steeds aanwezig zijn. Veel jagers zitten iedere avond in het veld, ook wanneer ze niet van plan zijn daadwerkelijk te jagen, soms zelfs met meer personen in hetzelfde gebied. De lynx daarentegen is een solist met een bereik van meer dan 20.000 hectare. Slaait hij vandaag een ree, dan zal hij het – zolang hij niet verstoord wordt – gedurende een aantal dagen benutten en vervolgens zich, meestal diagonaal, verplaatsen naar een volledig andere hoek van zijn grote terrein om daar zijn geluk te beproeven. De reeën hebben daarom nauwelijks de kans zich in te stellen op zijn jachtmethoden. De lynx blijft voor de reeën zo te zeggen anoniem.

Reeën en boeren

Als jager doet men zijn uiterste best, om zijn reeën zoveel mogelijk te behoeden voor verontrusting. Bijgevolg verzetten wij ons tegen de gedachte dat wij zelf het meest verstoringelement zijn. Maar denk eens aan de boeren. Die werken met hun machines op het veld terwijl naast hen de reeën onbekommerd grazen. Ook ruiters en joggers, als ze tenminste oplettend zijn, zien in het bos vaak meer reeën dan wij jagers. Daarom werd vroeger vaak te paard gejaagd, (wat echter bij voortdurende herhaling ook niet meer werkt).

Foto: J. Hendriks

Foto: J. Huttinga

Reeën in onbejaagde gebieden, vaak vlakbij stads- en dorpsranden, zijn vaak ongelooflijk tam. Ik beleef dat zelf steeds weer bij ons huis in Kärnten. Soms komen de reeën 's nachts in het dorp of bezoeken ze mij nieuwsgierig als ik in de tuin aan het werk ben. Reeën worden regelmatig aangetroffen op kerkhoven in grote steden, bijvoorbeeld in München, die dagelijks door duizenden mensen worden bezocht. Maar daar valt dan ook nooit een schot.

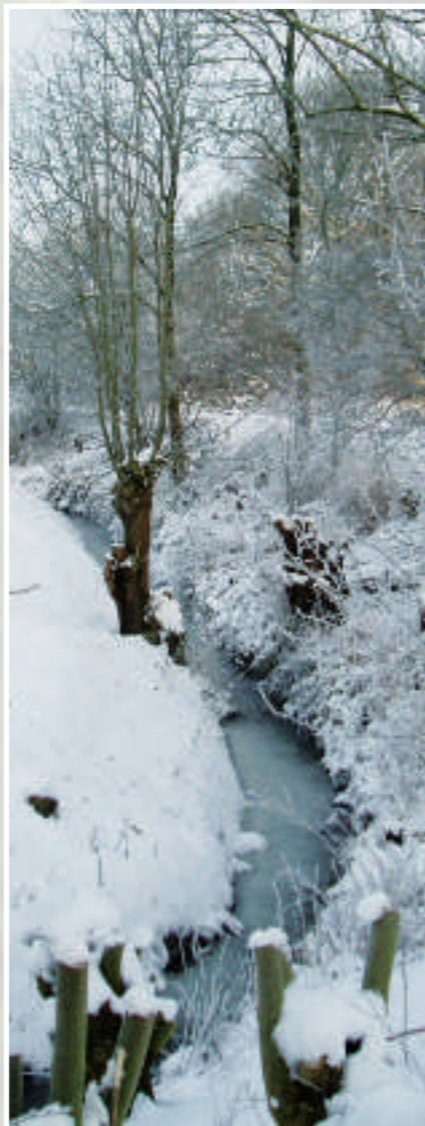
Net zoals de reeën ons voortreffelijk inschatten, herkennen ze ook of van bepaalde honden gevaar uitgaat. Onze jachtterrier, die in zijn leven medeverantwoordelijk was voor ettelijke dode reeën, wandelt vanuit huis tussen de reeën door. De vluchtafstand bedroeg nauwelijks meer dan vijf meter.

Dezelfde reeën zijn verder weg beneden in het dal op de weiden, of verder weg boven in het

reewild uitgeoefende stress – slechts door zo kort mogelijke jachtperiodes afgewisseld door zo lang mogelijke rust intervallen.

Voorwaarde daarvoor is dat wij onszelf geen onnodige, biologisch niet onderbouwde, beperkingen opleggen. We moeten de gefundeerde kennis uit de wilddiologie accepteren. We moeten accepteren dat wij de leeftijd van reeën vanaf twee jaar op geen stukken na betrouwbaar kunnen schatten, of dat we aan de hand van het uiterlijk van een ree (fenotype) iets kunnen zeggen over zijn of haar genetische aanleg (genotype). We moeten begrijpen dat het voor de reeën zelf – voor hun welzijn en voor hun conditie – veel belangrijker is, genoeg weg te nemen dan overdreven te selecteren.

Dat betekent natuurlijk niet dat we een geit bij de kalveren wegschieten of dat wij, indien er keuzemogelijkheid is, de zwakke reeën

omgegaan, zoals in de Scandinavische landen en in Groot Brittannië.

Jaag daarom zo, dat de reeën zo weinig mogelijk ervaringen met ons kunnen verzamelen. Het beste is geit en kalf gezamenlijk weg te nemen of alleen lopende reeën, zodat negatieve ervaringen niet doorgegeven kunnen worden.

Noot Redactie:

Bruno Hespeler heeft een jarenlange praktische achtergrond als jachtopzichter, werkt als journalist en als auteur. Hij heeft inmiddels een groot aantal boeken op zijn naam staan. Eén van de bekendste is 'Rehwild heute'. Ook uiterst lezenswaardig zijn ondermeer 'Jager Wohin', 'Jagd 2000', 'Handbuch Revier Gestaltung', 'Jung oder Alt', 'Vor und nach dem Schuss, Schalenwild bejagen en als laatste Bruno's heimkehr. U kunt de boeken tegenwoordig rechtstreeks bij hem bestellen via zijn site www.hespeler.at

Foto: J. Hendriks

bergbos – daar waar zo nu en dan geschoten wordt – net zo schuw als alle andere reeën.

Wat betekent dat voor de jacht

We moeten met meer variatie jagen, maar ook zo kort mogelijk en daarom tegelijkertijd intensief. De strategie van de lynx, die berust op de grootte van het jachtgebied, kunnen we niet toepassen. Ook worden van ons, door bosbouwers en anderen, beduidend hogere afschotaantallen verwacht dan door lynxen worden gerealiseerd. Derhalve lukt een verlagening van de jachtdruk – de door de jacht op

laten lopen en in plaats daarvan de sterke schieten. Maar zo nu en dan een verkeerd afschot (wat daar dan ook onder verstaan moet worden) werkt op den duur minder nadelig dan een duidelijk te laag afschot.

Bedenk dat de sterkste reeën en de beste geweien steeds in pioniersfasen worden aangetroffen en dat overal de kwaliteit terugloopt waar de populaties sterk groeien. Bijzonder sterke bokken worden vooral aangetroffen in die landen waar – naar onze normen – met weinig plichtplegingen met reeën wordt

De droom van baron Van Carspelen

Baron van Carspelen heeft een prachtig bezit: een heerlijk kasteeltje op een prachtig landgoed in een al even prachtige omgeving. Een bezit dat al eeuwen eigendom is van de familie. En Van Carspelen heeft de grote wens om daar, samen met zijn vrouw, tot aan zijn dood te blijven wonen. Op zich geen enkel probleem natuurlijk.

Er is alleen één maar: het kasteeltje staat op de lijst van beschermde Rijksmonumenten. En moet dus, net als het landgoed, zorgvuldig worden beheerd en onderhouden. En dat kost de laatste jaren meer geld dan er aan inkomsten voor het landgoed binnenkomen. En dus werd het tijd om een duurzame exploitatie veilig te stellen door nieuwe economische dragers te zoeken. Inmiddels heeft Van Carspelen belangrijke stappen gezet. Initiatieven genomen. Contracten getekend. En daarmee zijn zijn droom veiliggesteld. In samenwerking met Eelerwoude, een landelijk adviesbureau dat duurzame oplossingen levert aan een mooi en vitaal landelijk gebied. Door concrete plannen te maken. Doordachte adviezen te geven. Problemen te pareren. En tenslotte te realiseren. Zowel op het gebied van ontwikkeling, inrichting als beheer. En volgens de wensen van iedereen die erbij betrokken is. Zodat dromen geen dromen hoeven te blijven, maar werkelijkheid kunnen worden.

www.eelerwoude.nl

Eelerwoude

De realiteit van dromen

Eelerwoude werkt met passie aan een mooi en leefbaar Nederland. Vestigingen in Goor, Oosterwolde (Fr) en Vorstenbosch.

Nooit meer je veter los. Shiruca heeft een veterloos concept voor haar wandel en bergschoenen, het BOA systeem.

Iedereen kent het wel. Het hinderlijke van losse veters. Vooral van hoge wandelschoenen, je struikelt er over. Vervelend. Dat is nu voorbij. Het Spaanse schoenenmerk Shiruca is uitgekomen met het BOA systeem. Het is veterloos, dat zei ik al. Het is een ingenieus systeem. Een stalen kabeltje loopt net als een veter kruislings over de wreef en verder naar boven. Op de plaats waar je meestal de strik van de veter hebt zit nu een wieltje waarmee het stalen kabeltje strakker gezet kan worden. Klik, klik, klikje voor klikje zet je de kabel strak totdat de schoen als gegoten om je voet zit.

Het was goed om te merken dat de druk op de voet overal even groot is. Hoe zet je het systeem weer losser? Heel simpel door op de knop te drukken en tegelijkertijd het draaiwiel naar buiten te trekken. De kabel ontspant en je kunt de tong helemaal naar voren duwen. Zo stap je ook weer makkelijk uit de schoen. Het is een degelijke schoen, goed leer, waterdicht door Gore-Tex voering en voorzien van een moderne Vibram-zool. Het model dat

Capreolus voor u probeerde in de hooglanden van Schotland is wat ons betreft een zomerschoen. Voor temperaturen van rond het vriespunt en daaronder is de schoen minder geschikt.

Het is een mateloos populaire schoen, ook special forces van diverse landen hebben de keus gemaakt voor deze schoen met het BOA-systeem. Overigens is het BOA-systeem door Chiruca ingekocht van het Amerikaanse bedrijf BOA-technologies (de naam BOA komt van het reptiel boaconstrictor, de wurgslang). Het is een systeem dat heel veel toegepast wordt in schoenen voor de snowboard sport. Het is een veilig systeem, geen losse veters, door iedereen gemakkelijk te openen, dus ook door para-medici bij ongelukken. Een beproeft systeem, degelijk en betrouwbaar. De verkooporganisatie van Chiruca heeft het succes vertaald in meer toepassingen, op meerdere modellen schoenen voor outdoor, jacht en sport. Een winterschoen zit er dus aan te komen op de presentatie over een paar maanden.

Chiruca schoenen zijn te koop bij Hemker & Bekking in Twello, Leimuiden, Beek en Donk en Leek. www.hemker-bekking.nl

Redelijk wild.

Volkswagen. Wie anders?

Tricolor Touareg Highline motor 5.6i 485. - Vanaf prijs inclusief BTW en BPM, excl. vervoer/afleveringskosten (klaver motor: Brandstofverbruik 0/100-18/11-116 km (NL op 5.2-8.3 km), CO₂ uitstoot 212/257-317g/km. *Wolfsgras ook in afvoertijdgevalde voorbehouden. Getaxte aflevering kan afvoertijdgevalde bezatten.